

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

De Inuentione Materiæ, & argumentorum ex locis. Liber Quintus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

DE INVENTIONE ARGVMENTORVM

Ex locis.

LIBER QVINTVS.

Materia Selectio.

CAPVT PRIMVM.

Hæcenus nostra hæc institutio Eloquentiæ sacræ formam, finem, & officia Christiani oratoris considerauit, materiam etiam huius facultatis multiplicem, & causarum genera varia, in quibus eum pro suo munere versari oportet proposuit. Agendum iam est de quinque partibus, quibus tota dicendi continetur facultas, Inuentione, Dispositione, Eloquutione, Memoria, Pronunciatione, non vt Rhetorum hic præcepta retractemus, sed vt nostrum Oratorē ijs de rebus admoneamus, quas ad conciones sacras, siue necessarias, siue etiam vtilis fore iudicamus. Itaque lectorem hic ego alloquar verbis Augustini, si quis (ait) credat Rhetorica me daturum præcepta, vt à me non expectet admonere, non quod nihil habeant vtilitatis, sed si quid habent seorsum discendum est, si cui autem fortasse bono viro etiam hæc vacat discere non autem à me, vel in hoc opere requirendum.] Atque vt ordiamur ab Inuentione. In prima Materia & argumenti delectus habendus est. Hæc enim est prima inuentionis industria ex August. qui negotium Oratoris in duobus consistere docet, primum vt doctrinam eligere, deinde vt eam sufficienter dicere sciat, sicut quilibet artifex primo materiam operi accommodatam inuenire, lignum vel metallum, tum eam artificiosè expolire debet. Quis dubitat nō omnem doctrinam populo predicandam, sed eligendam accurate. Quia in re parum felices esse aliquos

R 2 animad-

4. de Doct.
Chr. c. 1.

Delectus ma-
teriæ habendus.
1. de Doct.
Chr. c. 1.

Aliqui parū
felices in eli-
genda matē-
ria.

- animaduerto, qui eas materias proponunt, quæ vel non valde tempore conueniant, & euangelio, vel parum vtilis populo futuræ sint, vel sint steriles, & aridæ, in quibus eloquutio in mouendis affectibus non possit, vt opus est, vires suas exercere, vel difficiles, nec ad captum populi accomodata, vel exiles, & parui momenti, vel speculatiuæ in quibus vix appareat, quid persuaderi, qui motus excitari possint. Omnino verum est, quod Quint: docuit his verbis. Ego nec inuenisse quidem credo eum qui non iudicauit, nec enim contraria, communia, stulta, inuenisse dicitur quisquam, sed non vitasse.] Prima igitur & summa diligentia in materia deligenda poni debet, qua etiam illud emolumenti affert, quod ille Poeta canit: cui lecta potenter erit res, nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
- Lib. 3. c. 3.** Illud igitur primum, tamquam certissimum statuamus Intellegendum oratori nostro, sibi non esse liberum, quæcumque ipse voluerit prædicare, sed adigi ex officio ad Dei verbum enunciandum, sicut nec legato fas est alia referre, quam qua in mandatis accepit. Oratorem autem Christianum pro Christo legatione fungi initio diximus, quare nec nisi diuinum verbum ab ipso met Deo acceptum eloqui debet. Audi Deum ad Hieremiam verba facientem, ita, inquit, in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes Ciuitates Iuda (quidam?) in uersos sermones, quos ego mandauit tibi, vt loquaris ad eos, noli subtrahere verbum, si forte audiant, & conuertantur uultusque a via sua mala, & prius dixerat. Tu ergo accinge lumbos tuos & surge, & loquere ad eos omnia quæ ego præcepit tibi. Ezechieli item dicitur: fili hominis omnes sermones meos, quos ego loquar ad te, assume in corde tuo, & auribus tuis audi, & vade ingredi ad filios populi, & loqueris ad eos. Hoc autem verbum Dei debet prædicari, quia vt diximus et Paulo, scriptura sacra ad omnia utilis est, vt perfectus sit homo Dei, & instructus, & continet Doctrinam omnium rerum ad salutem necessariarum, quod si cum doctrinis philosophorum conferatur, merito dicere possumus, cum Hieremia, Quid pariter ad triticum? & cum Dauide, Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non vt lex tua, hoc, inquam, est verbum Dei, quod multis nominibus præcellit omnem humanam doctrinam, Vnde a Paulo dicitur sermo Dei viuus, & effigax, penetrabilior omni gladio accipiti, & alibi dicitur sermo iustitiæ, quia docet Christianam, ac perfectam iustitiam, & rursus dicitur verbum veritatis docens verissimam scientiam, in qua nihil potest subesse

Verbum diuini est prædicandum.

Hier. 26.

Hier. 1.

Cap. 3.

Verbi Dei dignitas.

Hier. 23.

Psal. 116.

Heb. 4.

Heb. 5.

2. Tim. 2.

subesse falsi, & sepe dicitur verbum vitæ iuxta illud Dini Petri: Verba vitæ æternæ habes, & ad Coloss. agnitio veritatis Dei, *Ioan. 6.* iterum Doctrina, quæ est secundum pietatem, & ad Tit. Agnitio veritatis, quæ secundum pietatem est in spem vitæ æternæ. *Col. 1.* Denique doctrina quæ est secundum Evangelium gloriæ beati Dei. S. Hieron. & habetur dist. 36. cap. si quis vult, dat exemplum Moyfi, qui erat indefinenter in tabernaculo Domini, aut Populum docebat. Hæc aut sunt duo Pontificis opera, vt aut a Deo discat legendo scripturas sacras, & sapius meditando, aut populum doceat, sed illa doceat, quæ a Deo ipse didicerit non ex proprio corde, aut humano sensu.]

Secundo illud apud neminem reuocari potest in dubium, res quæ seligendæ sunt, eas debere esse ex quibus auditores plurimum utilitatis percepturi esse videantur, cuiusmodi sunt, quæ doctrinas morales continent, & ad vitæ Christianæ institutionem faciunt. Neque enim laudandi sunt, qui licet pulcherrima afferant pro concione, tamen sunt huiusmodi, vt peccata non corrigant, mores non instituunt, fructum non pariant. Non autem ita fieri debere, & ratio, & authoritas, & exemplum persuadent, Ratio quidem, quia cum finis concionatoris, & fructus concionum sit, persuadendo, bonos & meliores reddere auditores, quis in dubium trahat, hoc moralia præstare multo melius, quam speculatiua? Quare non videtur valde fructum & salutem curare animarum, qui in his magis, quam in illis immoratur. Authoritas est scripturæ vtriusque testamenti, quæ passim hoc præcipit, vt alibi pluribus ostendimus. interim illud Pauli hoc loco valde ad rem facit, vult enim, vt sit sermo *Tit. 2.* sanus, & verbum sanum, nempe quemadmodum dicuntur fructus sani, qui corporibus sanitatem conferunt. Sicut autem medici a multis fructibus præcipiunt abstinendum, præsertim ægotantibus, quod insalubres sint, ita cauendum est medicis animarum, ne ijs, quos curâdos susceperunt parû salubria proponant, cuiusmodi sunt omnes quæstiones inutiles, & curiosæ. Eunt, inquit, Christus docete omnes gentes, seruare omnia quæcumq; mandavi vobis, ergo mandata Dei sunt inculcanda, sine quibus nemo vitam æternam consequi potest: nam dominus idem rogâti legisperito, quid faciendo vitam æternam possessurus esset, post præcepta commemorata subdidit. Hoc fac, & viues. Cum ergo Concionatores in eum finem suggestum ascendant, vt populum doceant viam cæli, omnino suo muneri defiant, nisi mandatis Dei vrgendis frequenter insistant, apud

Materiæ vtilis seligendæ.

Tit. 2.

Mat. 23.

Præcepta Dei.

Luc. 10.

Luc. 24. Luc. dicitur . oportebat prædicari in nomine eius penitentiam,
Penitentia. & remissionem peccatorum, ergo ad dolorem, & penitentiam,
Marc. 16. & peccati detestationem, & spem remissionis, inducendi sunt
Euangelium. sæpe homines. Apud D. Marcū euntes prædicate Euangelium
 omni Creaturæ, ergo materia concionum præcipua ex euange-
 licis verbis, & historijs desumi debet, quæ virtutibus infere-
 dis, peccatis euellendis, & detestandis deseruiunt, ex quo ma-
 ior fructus reportari solet, quam si quis contortas, & aculeatas
 ingenij sui conclusiunculas excogitet, ac eleganter, vt sibi vi-
 detur proferat, Euangelio, vel prætermisso, vel cursim expli-
 cato, vel summis (vt dicitur) labijs delibato. Atqui videtur
 hoc loco dignum, & opportunum consilium, vt historias euange-
 licas, vel parabolas, atque adeo verba Euangelij crebro in
 Concionibus referamus populo. In hunc enim finem hæc Ec-
 clesia legit, & facile obliuioni mandarentur, nisi Concionato-
 res sæpe commemorarent, nec possunt, non magnam ex se ha-
 bere vim, vt potè a Dei filio prolata. Denique Concilium
Sess. 5. c. 2. Tridentinum optat, vt prædicemus vitia, & virtutes, præmia,
Materia & pœnas, quod etiam B. Fraciscus suos admonerat religiosos.
Ex Cõcil. His igitur vtilibus sacer Orator insistat, nec multa in vna
Trid. concione coaceruet, sed optima seligat, ac studiose confirmet. Quo-
 niam vero iam satis dictum est, quæ præcipua esse debeant
 Concionum argumenta, nunc aliqua, quæ relinquenda potius, quàm
 in concione enarranda sunt breuiter indicemus, plenius hæc
 de re in tertia parte loquuturi.

*Quales materia non videantur in concionibus popularibus
 examinanda. Cap. II.*

Orat. 1. de **N**on videtur tẽpus terẽdum in quẽstionibus philosophicis
Theol. seu multis philosophorũ sententijs afferendis. Theologica
 vero, quæ sunt difficilia leuiter delibanda, vel omnino præter-
 eunda. Recte Nazianzenus de quibus (inquit) disputandum
 & quomodo? de his solum, ad quæ humani ingenij acies per-
 tingere potest. Et quatenus conditio auditoris & facultas qui-
 verit assequi, ne vt intensior vox auribus, vt alimentum immo-
 dicum corpori, vt onera paulo grauiora subeuntibus, vt de-
 nique terræ crebriores pluuie nocent, ita sanè, & auditores
 quæstionibus altioribus, & quasi solidioribus degrauiati, pres-
 sique damni aliquid accipiant] & ad finem orationis. De his
 argumentis Theologicis disputationem salubriter ait moneri,
 in qui-

in quibus scopum ferire est utile, aberrare vero non adeo periculosum.] August. item, sunt quædam, quæ sua vi non intelliguntur; quomodolibet, & quantumlibet, quamvis plenissime dicentis versentur eloquio, quæ in populi audientiam, vel raro si aliquid vrget, vel nunquam omnino committenda sunt.] cuius modi sunt quæstiones, de prædestinatione, ac reprobatione, de libera arbitrio, de præcipientia Dei nisi ea sit auditorum capacitas & fructus etiam sperari possit valde probabilis: Ea item, quæ apud Theologos sunt dubia, & controuersa. Etiam illud prudenter hic aduertendum est, vbi inter Doctores opinionum varietas est, non esse ad extrema adherendum, sed media incedendum via, & opinionem amplectendam, quæ communior & tutior videatur. Nec operæ pretium est, varias Doctorum sententias pro suggestu referre, satis superque est, si ea quæ sunt certa, populus percipere, & retinere valeat; Relinquatur scholis examen diuersarum opinionum inter Theologos. Ex his enim sæpe inter ipsos Auditores, nonnuquam etiam inter Concionatores, lites, & contentiones sine fructu oriuntur: periculum etiam est ne populus sensim res quoque certissimas in dubium reuocandas iudicet. Paulus ad Timoth. & Tit. monet, ne in Ecclesia detur locus doctrinæ, quæ non est secundum pietatem, & abstinendum ab ineptis quæstionibus, & contentionibus, quæ sunt inutiles, & superuacaneæ, & quæ dissidium magis mouent, quam ædificationem. Vbi Hæretici non sunt, etiamsi confutationes optimæ præsto sint, non nisi admodum parè, & in re clarissima, Opiniones eorum multoque minus rationes, vix etiam nomina memorentur. Vbi vero versantur hæretici acriter confutandi sunt, sed cum quadam commiseratione, quod à Dæmone decepti sint, afferendo tamen firmas rationes, & efficaces ad arguendum. In alijs autem locis mentione hæresis prætermittenda, melius est contrariam veritatem docere; Apocrypha nunquam, Nam vt ait Hieron. Multa his admixta sunt vitiosa, nec eorum sunt, quorum titulis prænotantur. Fabulosa vix vnquam vsurpanda, nec sine magno iudicio, habita ratione decori. Itaque sit hæc inter præcipuas concionatoris curas, vt diu, vt attentè cogitet qua de re sibi agendum putet; & cum ei utilis, & accommodata materia occurrit, quam credit huiusmodi esse, vt moribus auditorum putet profuturam maturè cogitet, quid in ea præcipuè sumendum sit, quid relinquendum. Nam etiam in hoc aliquos infelices esse, potuimus aduertere, dum potiora tacent, & quæ mi-

Lib. 4. de
Doct. c. 9.

Controuersæ
doctorū dis-
simulandæ.

Contra hære-
ticos vbi ag-
endum sit.

Epist. 7. ad
latam.

In singulis
materijs ali-
qua tacenda.

aus sunt vtilia afferunt . Et fortasse non minor est adhibenda diligentia in excludendis rebus , quæ non valdè ad vtilitatem faciunt , quam in conquirendis ijs , quæ vim habent ad persuadendum , ne horam dicendi debitam fructuosis : inutilia occupent .

Duplex modus tractandi res morales per decreta , & præcepta . Cap. III.

Addam hoc loco obseruationem meo iudicio notatissimam, Res ipsas morales, quas morum disciplina, vt diximus, continet, tractari à Concionatore posse dupliciter, vel vt de ijs agat, secundum theoreticam tractationem explicando naturas rerum, principia, causas, effectus, ac proprietates, vel vt simplicem ac nudam praxim rerum agendarum, cæteris omisis ostendat. Sicut inter Medicos, quidam dicuntur theoretici, qui in Cathedris docent, vel scriptis voluminibus agunt de morborum causis, de humoribus, de partibus familiaribus, & alijs huiusmodi, ex suis principijs de natura rerum philosophantes . Alij vero dicuntur Empyrici, ac practici, qui solum adhibent varijs morbis varia remedia . Cæterum sicut præterea inter medicos sunt nonnulli, qui in vtroque munere præstant, ac theoreticam praximque coniungunt . Ita concionatores vtramque callere facultatem, vtramque exercere oportet, primo philosophari ex suis principijs, de natura virtutum, ac vitiorum, de affectibus animorum, de proprietatibus remedium, vt hoc modo persuadeant quod proponunt . Deinde etiã ad singula descendere, sua cuique morborum animi, medicamenta præscribere, & certas ad virtutũ adeptionem vias ostendere, vt ex theoretica, vsus actioque nascatur. Ita videmus apud Casianum facere multos vitæ spiritualis egregios magistros . Ita diuum Chrysostomum libro de Prouidentia, de causa peccati; quod nemo læditur nisi à seipso, & alios plerosque sanctorum . Affine huic doctrinæ est, quod Marcus Tullius docet his verbis . Omnis de officio duplex est quæstio, vnum genus est, quod pertinet ad finem bonorum, alterum, quod positum est in præceptis, quibus in omnes partes vsus vitæ cõformari possit. Verum hæc fusius, duabus eruditissimis Epistolis tractat Seneca, in quibus probat duo esse rerum genera, quæ in philosophia traduntur, Dogmata, seu decreta, ita enim ipse vocat, & præterea præcepta. Decreta sunt, sententiæ quædam ratæ ac firmæ

1. Lib. de
Offic.

Epist. 94.
& 95.

ma quibus de virtute, de fine bonorum, de sapientia de moribus in genere iudicamus; quæ ad totam bene viuendi rationem pertinent, & non ad hanc, vel ad illam vitæ partem diriguntur, sed vniuersè hominis animam informant. V.g. beatam vitam in sola virtute consistere: Sapientem semper quietum esse, neque eorum, quæ extra se sunt, aut adeptione latari aut amissione torqueri; Præcepta vero sunt, quæ ad singulas vitæ partes bene ordinandas spectant; & particulares actiones informant, vt quid quisque iuxta suum officium, præstare debeat intelligat. Exempli causa quomodo vir cum vxore gerere se debeat, ciuis cum ciue, quid debemus Deo, quid proximis, quid nobis. Probat vero Seneca in priore epistola præter decreta magnam esse præceptorum vtilitatem, atque adeo necessitatem admonitionum, vbi ad obiectiones egregiè respondet, quæ contra hanc partem præceptiuâ proponuntur. In posteriore non satis esse docet ad confirmandam sapientiam has particulares præceptiones; sed illam quoque partem requiri, quæ vniuersè de virtute, de bono, dogmata affert. Hæc enim docet submouere, ea quæ in præceptis obstare possunt, vt sunt prauorum animorum affectus, ira, libido, timor, quæ nisi per decreta temperentur, præcepta non prosunt. Deinde licet ex præceptis quis faciat, quod oportet, tamen (ait Seneca) non faciet assidue, non faciet æqualiter: nescit enim quare faciat. Aliqua vel exercitatione vel casu exhibent recta, sed non erit in manu regula, ad quam exigantur, cui credat, recta esse, quæ facit. Non promittet se talem in perpetuum, qui casu bonus est: præstabit tibi fortasse præcepta, vt quod oportet facias, non præstabit: vt quemadmodum oportet: faciet quod oportet, monitus concedo, sed id parum est, quoniam quidem non in facto laus est, sed in eo, vt quemadmodum fiat.] & multa alia, quæ qui volet, apud eum legat, ex quibus intelligi potest nostro philosopho & Oratori, vtramque partem diligenter esse tenendam in concionibus, vt & decreta, & præcepta afferat. Illa ex suis principijs disputabit, & vniuersalia quædam axiomata, Christianæ religionis stabiliet in omnium cordibus, & euellet, quas Satan & mundus in seuerere prauas opiniones. Hæc singillatim præcepta præscribet.

Exempla primi generis sunt, felicitatem nostram non esse in hac vita, sed in cælo, beatos esse pauperes, beatos mites, beatos qui lugent, qui persecutionem patiuntur propter iustitiâ, & cæteros quos Christus beatos pronunciat, non autem quos vulgus

Necessitas
Præceptorû.

Deceptorum
necessitas.

Exempla v-
triusq; modi.

vulgus opinatur. Diligendos inimicos. Difficile esse diuitem intrare in Regnum Cœlorum. Qui non tollit Crucem, & sequitur non esse Christo dignum. Non posse hominem Deo, & Mammonæ seruire, tum alia ex his deprompta. Mortem malam esse, quam peruersa vita præcedit: Pœnitentiam post peccatum esse omnino necessariam ad culpæ remissionem, neque esse prorogandam. Diuites esse dispensatores bonorum Dei. Neminem lædi nisi à seipso. Omnia bona præcipue ex Dei gratia pendere. Gloriam soli Deo esse dandam, & alia id genus.

Secundi generis exempla in promptu sunt passim in libris sacris, multiq; pij extant libelli, ac multorum manibus, & lectione teruntur, qui quoniã institutum non habent, virtutum, ac vitiorum naturas excutere, neque causas & principia eorum, quæ afferuntur exquirere, simplici rerum propositione, ac præceptione contenti sunt. Sed nostrum oratorem iam diximus, ad vtrumque debere esse paratum, vt vtroque modo Christi gregem instruat, & maximi esse momenti cognoscat speculationem ad praxim reuocare.

Argumenta ex locis topicis, & exempla sacra.

Cap. I. I V.

Tria sunt
quæ faciunt
persuasionē.
Cap. 1. lib.
2. Rhet.

Post inuentum, & selectum Concionis totius argumentum oportebit ea quærere, quæ pro loco, ac tempore accommodata videbuntur ad ipsum finem persuasionis. Est autem celebris illa diuisio apud Aristotelem, Tria esse quæ id præstare possint; primum argumenta, & probationes ex ipsa natura rei, quam persuadere velimus erutas, quæ intellectum & rationem demonstrationibus, vel probabilibus argumentis instruant. Secundo animorum & affectuum commotiones in ipsis auditoribus excitatas, quibus ipsa voluntas sæpe trahitur, & inclinatur. Tertio opinionem bonam, quæ habeatur de ipso Oratore, & mores eius tales, vt ei fidem faciant, quo etiam multum valet orationis qualitas, quæ dicentis mores significet, vnde morata oratio dicitur. De his ergo nobis deinceps est differendum.

Secundus igitur labor Inventionis est, vt ad id quod suadendum intendimus: argumenta afferamus, quæ vim habeant ad conuincendum intellectum, vt credat ita prorsus esse, sicut nos dicimus. Quia enim finis Oratoris est (vt iam diximus) persuadere voluntati, vt aliquid amplectatur, aut fugiat, voluntas

ras autem non nisi intellectu prius illustrato, cedit dicenti, debet argumentis efficacibus intellectui demonstrari quod persuadere volumus, ut appareat si quidem amplectendum sit, quam sit honestum, quam iucundum, quam utile, quam necessarium, quam facile, quam consentaneum, quam decorum; contraque si quid fugiendum proponatur, idque varijs argumentorum generibus comprobare oportet. Propterea debet Concionator optimè callere locos non solum Theologicos, quos diuina Scriptura, & Theologi docent, sed etiam eos, qui apud Rhetores, & Dialecticos Topici vocantur. Ex locis enim tanquam sedibus argumentorum, omnis probatio sumitur.

Incipiamus igitur à Topicis, quorum usus est apud sacras etiam literas maximus. Hi apud Rhetores, & Dialecticos in duo genera diuidantur. Aliqui sunt artificiosi (insitos vocat Cicero) quod insint in ipsa re, de qua agitur, & adiumento artis inde argumenta ducantur; Alij sunt artis expertes, & extrinseci, à testimonijs & autoritate, siue diuina, siue humana petiti. Priores illi distingui sic possunt. Primum aliqui significant rem ipsam de qua agitur, ut sunt definitio vel descriptio, etymologia nominis vel Notatio. Deinde nonnulli aliquid innunt, vel rei connexum, vel circumstans. Ad rei connexa pertinent Coniugata, Partes, Totum, Causa, Effectus, Antecedentia, Consequentia, Circumstant rem, quæ vocantur Adiuncta, siue Circumstantia locorum, personarum, temporum, ac rerum, quæ sunt triplices prægredientes, comitantes, & subsequentes. Tertio alij significant aliquid disiunctum, quod duobus modis contingit, vel ut sit illud Consentaneum rei vel Dissentaneum, Primi generis sunt. Similia, Maiora, Minora, Paria; Secundi; Dissimilia, Opposita, Repugnantia, quorum locorum expositionem videre quis poterit apud Aristotelem, Ciceronem, Fabium, Agricola, aliosque; quoniam nos nec Rhetorem hoc loco, nec Dialecticum agimus. Placet tamen solum exemplis sacris rem illustrare, quod crediderim vtilius fore Oratori Christiano, quam si in messem alienam manum ac falcem mittamus. Primus locus est à Definitione, seu Descriptione, cuius exemplum sit ad Heb. vbi probat Paulus Christum esse nostrum Pontificem, quia conuenit ei definitio Pontificis. Est enim Pontifex qui ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his quæ ad Deum sunt, ut possit intercedere, & offerre dona, & victimas pro peccatis. Iob. Homo natus

In libro qui dicitur Orator. Loci Topici duplices.

A Definitio-
ne.

Heb. 5.

Rom. 5.

Iob 14.

natus

- natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseris; En hominis descriptio, ex qua conclusio subditur: Et dignum ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos? Iac. Quis est vita vestra? vapor est ad modicum parens. Bas. Quis est avarus? Qui eo quod sufficit non est contentus, Quis est proditor? qui quæ singulorum sunt sibi propria facit, Vt autem multarum rerum indigens sis, insatiabilis habendi cupiditas efficit. Leo. Proximi nomine non ij tantum intelligendi sunt, qui nobis amicitia & propinquitate coniuncti sunt, sed omnes prorsus homines enim quibus natura nobis communis est, siue illi hostes siue socij sint, siue liberi, siue serui. Ergo omnes hi diligendi. Ab Etym. Etymologia nominis vel notatione Gen. merito vocatum est nomen eius Iacob, supplantauit enim me in altera vice. Sic Paulus ex nomine Abraham, & ex promissione Dei, qua constitutus est pater multarum gentium, ostendit gentes etiam sine circumcissione filios esse Abraham; sic Ambrosius docet diuitias asferre sollicitudines quibus diuites suffocantur, & dilacerantur, ac destrahuntur, & diuiduntur, quod inde probat, quod diuitia ita dicta sunt, quia mentem diuidant, atque in diuersum scindant, nec sinant eam incorruptam esse & integram. Ita etiam Hieronimus hortatur Clericos ad eam vitam sanctimoniam, vt sint de sorte Domini, vel ipsorum fors sit dominus, quia hoc significat nomen Clerici. Idem alibi, Interpretare vocabulum monachi, Quid facis in turba qui solus es? id est qui monachus secundum nomen & statum es? simile est cum argumentatur ex aliquo accidente nominis vt Paulus ex illo loco Benedicatur in femine tuo omnes gentes, intelligi vult Christum qui dicit in femine, non in feminibus. Denique circa nomina propria quorum consideratio ad hunc locum refertur commodè illa possunt attendi. Primum in sacris literis saepe a Deo ipso esse imposta, quod potest rei magnū addere momentum. Secundo per se aliquid etiam significari in hebraica lingua. Tertio Patres ex his saepe argumenta sumpsisse. Quarto etiam in sanctorum nominibus prudenter aliquid inueniri vt Greg. Fuit vir vita venerabilis gratia benedictus, & nomine, quemque Diabolus ex odio maledictum aliquando, non benedictum in clamabat.
- A partium distributione. Quo ibo a spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam? Si ascendero in caelum tu illic es, si descendero in infernum ades, si sumpsero pennas meas & cat. Ex hoc vult concludere Deum esse ubiq. Paul. Quis nos separabit a charitate.
- Iac. 4.*
Orat. contra Auaros 1.
Serm. 1. de Ieiunio.
Ab Etym. Gen. 27.
Lib. 2. c. 8. de Abraham.
Epist. ad Nepot. 2.
Ad Heliod. Monachum. Epist. 1. Gal. 4.
Lib. 2. Dial. c. 1.
A partium distributione. Psal. 138. Rom. 8.

rate Dei, tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas id est nihil, & Ioan. Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ, quare nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Nazian. Cuncta ei obtuli qui me in sortem suam elegit, & seruauit, facultates, claritatem, vires corporis, & literas ipsas. A genere ad speciem si dicas diligendos esse inimicos ex eo quod sint proximi nostri, & Iac. Hortatur ad visitandos pupillos, & viduas, quia hæc est munda religio, sic suadebo patientiam, quia est species fortitudinis, & summa virtus. Sic probabo Sacramentum Matrimonij ex se conferre gratiam, quia est Sacramentum nouæ legis, sic Idola gentium sunt sine motu sine sensu, ergo non habent auditum. A specie ad genus dispersit dedit pauperibus; ergo iustitia eius manet in seculum seculi, sic: Necessaria est Christiano patientia, ergo & fortitudo.

In Apolog.
A genere.
I. Iac.

A specie.
Psal. 91.

Sequuntur alij loci Topici. Cap. V.

A Causa, & primo finali. Quid mihi est in Cælo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternam quasi dicat, Tu finis meus, ergo ad te debeo tendere, Paul: Vis non timere potestatem, bonum fac & habebis laudem, Dei enim minister est, si malum feceris, time non enim sine causa gladium portat, vindex in malum. August. Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te, quasi diceret, non igitur querenda in caducis est requies. Secundo exemplum Causæ materialis. Dan. vlt. Bel est intrinsecus Luteus, & forinsecus æneus ergo non potest comedere. Misertus est Dominus timentibus se, quoniam ipse cognouit signum nostrum. Item Nunquid resina non est in Galaad, & medicus non est ibi? quare ergo non est obducta cicatrix filiarum populi mei? Est argumentum à materia, & efficiente causa. Bas. Exultas ob diuitias, ob maiorum nobilitatē te iactas, ob pulchritudinem corporis, attende tibi quia mortalis, quia terra es, & in terram ibis. Tertio Exemplum formæ in Gen. Quicunque effuderit humanum sanguinem, effundetur sanguis eius, ratio datur, ad imaginem enim Dei factus est homo. ad Rom: qui Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Bernardus O Anima insignita Dei imagine decorata similitudine, quid tibi cum carne? Quarto exemplum causæ efficientis; Manus tuæ Domine fecerunt me, & plasmauerunt me: hinc infert,

A Causa finali.
Psal. 172.
Rom. 13.
Lib. 1. cōf. cap. 1.
A causa Materiali.
Ps. 102.
Hier. 3.
In Serm: Attendite tibi.
A forma.
Genes. 9.
Rom. 8.
Cap. 3. me dit.
Ps. 118.
Ab efficiēte.

- Deut. 32.* fert, da mihi intellectum vt discam mandata tua in Deo. Generatio praua atq; peruersa hæcine reddis Domino Deo tuo, nunquid non ipse est Pater tuus qui fecit & creauit te? Nazian. quidquid factum est præter peccatū à Deo esse, luculenter probat, ergo bonum est, licet nobis secus videatur. In exemplis iam positis argumenta à causa ad effectum tendunt. Rursum argumenta sumuntur ab effectum ad causam, exemplum ab effectum finis. Paul. nemo sibi uiuit aut sibi moritur, ergo siue uiuimus, siue morimur domini sumus. Exemplum ab effectum materia, facta est generatio rei vnius, ergo alia interijt. Exemplum ab effectum forma, Tabernaculum Moysi habuit aureum Candellabrum, ergo tale fuit exemplar ei monstratum. Ab effectum ad efficientem causam cum sit inter vos zelus, & contentio, nõne carnales estis? Item non accipias personam, nec munera, quia excecant oculos sapientum. Ioan. Ego sum pastor bonus, bonus pastor dat animam suam pro ouibus. Tob. Eleemolina à morte liberat. Ab antecedentibus, si filij, & hæredes. Item sapientia carnis inimica est Deo, legi enim Dei non est subiecta, & Ioannes, Qui ex Deo est uerba Dei audit, propterea nos non auditis, quia ex Deo non estis. Psal. Non est Deus in conspectu eius, ex quo infert inquinata sunt uia illius in omni tempore. Bas. Contingit, vt effodiens thesaurum, etiam cor tuum effodias, quia ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. A consequentibus Matth. Beati pauperes, quare? quia ipsorum est Regnum Cælorum; hõ enim sequitur ad paupertatem spiritus. Item signa autem eos qui crediderint hæc sequentur, lignis loquentur nouis. & Ioan. Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.
- Ioan. 8.* Aliquando fit argumentum (vt uocant) à destructione consequentis, vt si Christus non resurrexit, ergo inanis est fides nostra, sed hoc non potest esse quia Christus resurrexit. Sic à Circumstantijs, adiuncta uocat Cicero, quæ coherent cum re non tamen necessario, quorum aliqua præcurrunt, vt origo, parentes, genus, & nobilitas; quædam comitantur, locus, tempus, occasio, socij, dignitas, officium; alia sequuntur, vt laus, infamia, Exemplum primi, Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Si inuicem mordetis & comeditis, uidebitis ne inuicem consumamini. Facto Vespete dicitis cras serenum erit, rubicundum est enim Cælum, mane dicitis hodie tempestas erit, rutilat enim triste Cælum. Exemplum secundi Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis, dico enim uobis quia Angeli

geli eorum semper vident faciem Patris. Exemplum Tertij
 Ne tardes conuerti ad Dominum, neque differas de die in die;
 subito enim veniet ira illius. Bas. Ieiunantis color grauitate
 plenus, non in impudentem ruborem efflorescens, sed pallore
 modesto ornatu placido Hieron. Siue comedo, siue bibo, siue
 dormio semper insonat in auribus meis Surgite mortui, venite
 ad iudicium.

A similibus. Sunt autem similia, quæ easdem habent quali-
 tates vel saltem proportionem, vt mens, & oculus, serenitas
 aeris, vel maris cum tranquillitate animi, Exempla sunt pas-
 sim; Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra, & fa-
 tua, &c. Vita nostra est quasi fenum, flos agri, fumus, vmbra,
 Eleemosina est vt semen Bas. Sicut turbines, ac procellæ debi-
 les naues, ita prauæ vxorum affectiones, coniugum animas de-
 mergunt. Quis autem habens seruum arantem, aut pascentem,
 qui regresso de agro dicat illi statim transe, & recumbe, & non
 dicat ei, para quod cenem, & præcinge te & ministra mihi, do-
 nec manducem & bibam, & post hæc tu manducabis & bibes,
 nunquid gratias habet seruo illi, quia fecit quæ ei imperauerat,
 non puto, sic & vos cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vo-
 bis, dicite serui inutiles sumus. Ad hunc locum referuntur
 Exempla, Parabolæ, Apologi, sic, exemplo Aaron probat Pau-
 lus Christum vocatum esse à Deo, vt Pontifex fieret, & Pet. Si-
 cut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans, cuius estis
 filia benefacientes, sic in Actis, argumentatur Gamaliel. Ante
 hos enim dies extitit Theodas diceas se esse aliquem, cui con-
 sensit numerus virorum & c. post hunc extitit Iudas Galileus
 in diebus professionis, & auertit populū post se, & ipse periit;
 Exemplum Secundi Paulus per parabolam figuli probat Deum
 non posse accusari in Reprobatione. An non habet potestatem
 figulus ex eadem massa &c. Et rursus ex ramis oliuæ & olea-
 stri ostendit gentiles pro Iudæis ascitos, Et item ex edificio &
 agricultura sumit parabolam. Exemplum Tertij De arboribus
 quæ voluerunt sibi Regem eligere, & ad Corint. de membris
 corporis. A maiori ad minus. Si ego Dominus & magister
 vester laui pedes vestros, & vos debetis alter alterius lauare pe-
 des, & non est seruus maior domino suo, si me persecuti sunt,
 & vos persequentur: ad Rom. qui proprio filio suo nõ pepercit,
 quomodo non cum illo omnia nobis donauit? & Petr. si iustus
 vix saluabitur, impius, & peccator, vbi apparebit? Hieron. ad
 Heliod. Filius hominis non habet vbi caput reclinet, & tu am-
 plas

Eccl. 5.

Serm. secun-
do de Ieu-
nio.

A similibus.

Prou. 11.

Orat. secun-
da contra di-
uites.

Luc. 17.

Exempla pa-
rabolæ Apo-
logi.

Heb. 5.

1. Pet. 3.

Act. 5.

Rom. 9.

Rom. 11.

1. Cor. 3.

In lib. Iud.

9.

1. Cor. 12.

A maiori.

Ioan. 13.

Rom. 8.

1. Pet. 4.

Ep. ad He-
liod. 1.

plas

- plas domos, & ingentia terrarum spatia metiris. Aliquando
Matth. 9. est argumentum à maiori ad minus sed ad hominem sic Christi-
 A minori. stus vt autem sciatis quia filius hominis habet potestatem di-
Deut. 31. mittendi peccata, ait paralytico, surge & ambula. A minori
 ad maius, Deut. Ego scio contentionem tuam, & ceruicem
 tuam durissimam, adhuc viuentem me contentiosè egistis, quan-
Matth. 6. to magis cum mortuus fuero. Item si fenum agri quod hodie
 est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto ma-
 A Paribus. gis, &c. A paribus Vocauit & renouistis, extendi manum meam,
Prou. 5. & non fuit qui aspiceret, ego quoque in interitu vestro ridebo.
Luc. 6. Sic apud Lucam. Nolite iudicare, & non iudicabimini, dimi-
 tite, & dimittimini, eadem quippe mensura remetietur & vo-
 bis. A simili Bas. sicut infernus non dicit sufficit, nec auarus
 Serm. secundo in diuites auarus
 in diuites auarus
 A simili, & diffimili.
Tob. 8. non possumus ita coniungi, vt gentes quæ ignorant Deum. Si
 diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis, non
Matth. 5. ne & Ethnici hoc faciunt? si salutaueritis eos tantum &c. Et
Matt. 10. nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt
 occidere sed timete eum qui &c. Principes gentium domi-
 nantur eorum, & qui maiores sunt potestatem exercent inter
 eos, non ita erit inter vos, sed quicumque voluerit inter vos
 maior fieri, fiat sicut vester minister. In libro prouer. multa sunt
 diffimilia, iustorum semita quasi lux splens, via impiorum
 tenebrosa. Hieron. Nihil fortius Christiano qui vincit Diabolum
 nihil imbecillius qui à carne superatur. Bas. Mare nouit
 terminos suos, non transgreditur antiquam termini descriptionem,
 sed auarus non veretur tempus, non statuit terminum sed
 ignis violentiam imitatur, omnia corripit, omnia depascitur.
 Ab oppositis. Horum sunt quinque genera, aduersa vel contraria,
 Priuatiua, Relatiua, Contradictoria Disparata. Exempla
Matth. 12. primi generis: Christus probat se eijcere Demonium in
 digito Dei, ergo non in Beelzebub. Idè ego sum pastor bonus,
Ioan. 10. bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis, mercenarius
 autem, & qui non est pastor, videt lupum venientem & fugit &
 dimittit oues. Hieron. Balnearum fomenta non querat, qui calorem
 corporis ieiuniorum cupit frigore extinguere. Exempla
 Secundi Nox præcessit, dies appropinquauit, abijciamus ergo
 opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Item vbi abundauit
 delictum, superabundauit & gratia. Exemplum Tertij Mal.
Mal. 1. Si ego pater vbi est honor meus? Si ego dominus vbi timor
 quia

quia filius honorat Patrem, & seruus timet Dominum. Hieron. Timere seruatorum est, diligere filiorum. Exemplum quarti Spiritu ambulat, & desideria carnis non perficietis, nam caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hieron. loquens de Deo: Non tam laudandus qui te amat, quam scelus is putetur facere, qui te non amat. Exemplum quinti ex D. Petro, Redempti estis precioso Christi sanguine, ergo non auro vel argento. A repugnantibus. Gal. Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Sap. in maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Luc. Nemo potest duobus dominis seruire. Ambr. Quod etiam omnes barbari horrere consueuerunt inter epulas, & conuiuia consumenda crudelitatis profertur edictum a conuino ad carcerem, a carcere ad conuiuium feralis flagitij circumfertur obsequium. & infert, Quid crudelitati cum delicijs, quid cum funeribus voluptati? rapitur ad poenam Propheta, conuiuiali tempore, conuiuiali precepto. *In 13. Io. Gal. 5. Epist. ad Flor. 1. Gal. 1. Sap. 1. Ambr. in Luc. Lib. 3. de Virg.*

Argumenta ex locis Theologicis. Cap. VI.

Prater locos Topicos communes Oratori Christiano cum alijs, habet nostra Theologia, & scripturae reuelatae quosdam alios proprios, ex quibus argumenta eruimus magis accommodata rebus sacris, quas ad populum in concionibus tractare solemus. Hos etiam aperiam; Ac primum afferam eos locos, qui argumenta continent sumpta ex testimonijs, & auctoritate praesertim diuina, quos vocari diximus artis expertes, & assumptos extrinsecus. Inter hos Primus locus est testimonijs diuinarum literarum, quae est auctoritas Dei, qui cum sit summa sapientia, & bonitas summa, nec falli, nec fallere potest, & hoc genus probationum est, cui maxime omnium nostrarum concionum confirmatio innicitur: Imo & fides ipsa Christianorum, apud quos plus virium habere debet sola Dei auctoritas, quam omnium rationum naturalium momenta. Hac vocat Paulus arma militie nostrae, non carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitio, & in captiuitatem redigentia omnem intellectum in obsequium Christi. Cum autem sciamus scripturam sacram duplicem sensum habere, mysticum, & historicum. Primus quidem ad instituentum, ad corrigendum, ad consolandum utilis est, non tamen ita ad docendum, & ad stabiliendum: aliquod
S dogma

uando
Chri-
em di-
minori
cem
quan-
hodie
to ma-
mea,
debo,
dimit-
& vo-
rus vi-
uarur
nus, &
um. Si
is, non
cet. Et
no po-
um do-
cent. it-
ter vos
ta sunt
siorum
Diabo-
e nouit
criptio
um sed
scitur.
el con-
Exem-
um in-
bonis,
enarius
fugit &
qui ca-
xemplu
us ergo
bunda-
tij Mal-
timor
quia

LIBER
QUINTUS
CAPITULUM
VI

dogma de fide, ita est accommodatus ut historicus, nisi certo constet, sensum illum mysticum à Spiritu sancto intentum esse, quod constare potest si consulamus doctrinam Ecclesie, & alios scripturæ locos, quibus interdum explicatur sensus spiritualis alicuius loci ut Paul. explicauit illud non alligabis os boui trituranti, & ad Romanos affert illud Psalmi. In omnem terram exiit sonus eorum, quo loco cum Dauid de Cælis loquatur, ego inde Apostolorum prædicationem per totum orbem dilatam probabo, quia in hunc finem à D. Paulo usurpatur. At ex historico firmum, & certum argumentum sumitur, modo dicitur sensus, Ecclesie sensui, & interpretationi consonus sit, Hæc erit diligentia Concionatoris, ut ad demonstranda, & confirmanda quæ dicit habeat semper testimonia ex scripturis solida, expressas, efficaciæ, ex quibus urgeat vim sumendo ex uerbis, & phrasibus ipsius scripturæ, & modo loquendi ex antecedentibus, & consequentibus uerbis, sæpe enim ex his rebus constantibus argumentum sumit magnam vim ad probandum, & fidem faciendum, sed de hoc primo loco, multa inferius agemus.

Secundus locus est Traditionis quæ parem habet auctoritatem cum literis sacris, ut docet Bas. dogmata ait nostræ religionis siue scripto, siue uerbo ad Ecclesiam peruenerint paræ sunt auctoritatis, & Concil. Trident. Traditiones Ecclesiasticas pari pietatis affectu ac reuerentia cum libris sacris suscipere ac venerari debemus. & Paul. Tenete traditiones quas accepistis siue per epistolas, siue per sermonem, Et sicut tradidi uobis præcepta mea tenetis, in quæ uerba ait Theophilactus. Per spicuum fit quod haud pauca, quæ literis non mandauerint tradiderunt, & ipse, & reliqui Apostoli. Loquor autem præcipue de traditionibus ab vniuersali Ecclesia receptis, licet etiam singularum Ecclesiarum traditiones possint à Concionatore afferri, & habent suam probandi vim, non tamen ut rem de fide faciant, sicut vniuersales, & Apostolicæ. Siquidem Apostolice tradiderunt, in quibus Ecclesia liberè statuere, & ut aiunt dispensare non potest, ut quæ ad Sacramenta pertinent. Alia ipsi à se tradiderunt, ut est quadragesimale ieiunium, trina immersio in Baptis. &c. Ex his ergo noster Concionator argumenta sumet, quibus probet aliquid, & studeat ita proponere ut populus in magna ueneratione habeat antiquas Ecclesie traditiones, contra nostri temporis hæreses, sic Paulus sæpe commendat: Si quis

quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus, (& non dicit, scripturis,) superbus est nihil sciens & languens circae questiones, & pugnas verborum. Item si quis evangelizat preter id quod accepistis, anathema sit, & alibi argumetum sumit ex traditione, beum enim ratione naturali, & testimonio probasset feminam non debere orare aperto capite, subdit, si quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.

Tertius locus est Ecclesia vniuersalis auctoritas, & consensus. Nomine Ecclesia intelligitur vniuersum fidelium concilium, quae dicitur Catholica, tum ratione temporum quibus Ecclesia idem credidit, tum ratione locorum in quibus Christiana religio diffusa est, cum eadem vbique credant omnes Christiani. Etiam nomine Ecclesia intelliguntur omnes Praelati, & Pastores singularium Ecclesiarum, qui representant ipsam Ecclesiam, ut magistratus Civitatem. Ex hoc loco firmum potest duci argumentum ad probandum aliquid eum Ecclesia sententiam asserimus, quia ipsa, ut de fide habet, ac proponit. Et innotuit vis argumentorum, quae ex hoc loco desumuntur, eo quod, ut D. Paulus asserit, Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis, cuius fides non potest deficere, Habet enim Christi promissionem, Haec ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi, & Spiritus sancti praesentiam, sicut promissum est, alium paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, & Petro, ac successoribus dicitur; Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non prevalebunt adversus eam. Ecclesia est Corpus Christi, & sub tali capite non potest deficere; Est sponsa Christi, adulterari non potest (ait Cyrillus) sponsa Christi incorrupta est, & pudica: & subdit: Non potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem.

Quartus locus: Summi ac Romani Pontificis auctoritas, qui cum ex munere suo aliquid statuit, ac definit, siue ad fidem pertineat, siue ad mores, errare non potest, ac proinde argumenta firmissima sumimus ex hoc loco, pendet enim vis eius ex Christi verbis, qui Petro tanquam suo Vicario, & successoris in officio dixit: Pasce oves meas, & agnos meos, & Ego pro te rogaui Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Orator Christianus habet in iure Canonico multa, quibus vocatur in confirmationem eorum, quae ad fidem, ac mores referuntur, ex Pontifi-

1. Tim. 6. Gal. 1.

1. Cor. 11.

Ecclesia auctoritas.

1. Thom. 3.

Matt. 28.

Joan. 14.

Joan. 21.

De simplic. prael. siue de vnitate Ecclesiae. Romani Pontificis auctoritas.

Joan. 21.

+ 27

S 2 cum

trum sacram Scripturam interpretari audeat. Ecclesia enim Catholica in rebus fidei Scripturam sic explicatam recipit, ac tenet. Multi autem ex his Sanctis Patribus fuerunt Episcopi, & Apostolis, vel eorum Discipulis successerunt, & auditores fuerunt antiquissimæ doctrinæ, & primorum Christianorum. Adde quod eorum autoritas tacito omnium Conciliorum, & Orbis consensu confirmata est. Mitto solidam eruditionem, maximam in studijs diligentiam, vitæ Christianæ admirandam perfectionem, & integerrimam morum sanctitatem, à quibus tamen effeta hæc nostra ætas longè abest.

In afferendis SS. Patrum sententijs prudens mihi videtur obseruatio cuiusdam viri in nostra Societate grauissimi, ea est vt quando affertur sententia quæ nihil habeat singulare, & eximium sed solum communem doctrinam, referatur quidem nomen tamquam sancti, & grauis authoris, quia maiorem vim habet, & si quidem in ipsis verbis aliquid sit, aut acutum, aut venustum, quod ipsam sententiam illustret magis, & in memoriam audientium altius demittat, ipsa quoque verba afferatur: si hæc gratia seu vis non insit, satis erit sententias vulgari sermone referre, idque esse maximum etiam memoria leuamentum, & temporis lucrum. Poterit enim aliò vtilius impendi, quod fuisset in ediscendis memoriter authorum verbis consumendum. Hoc ego consilium valde probo, & ei subscribo libenter, idque hoc loco adscripsi, quoniam expertus sum plebrosque Concionatores in hoc plurimum laborare, vt multas autoritates latinè pronuncient, etiamsi nihil contineant nisi communia quædam: fortasse libenter id præstant, vt miraculum memorie suæ faciant, & nomen eruditorum consequantur apud indoctam plebem, & rudes homines, qui iudicant eos viros esse valde doctos quod lingua loquantur, quam ipsi non teneant, & obstupescunt, quod memoriter tam multa pronuncientur, quorum ipsi ne minimam quidem partem possint complecti. Illud etiam addo, ne sit valde scrupulosus in citandis minutis numeris cum sæpe possit esse contentus indicasse authorem, & librum, præsertim cum plura loca citantur, & res non sit eximia.

Septimus addi potest locus, cum argumentum ducimus ex testimonio eorum doctorum quos Scholasticos vocamus ad quos pertinet multa quæ in sacris literis obscuriora sunt vel in sanctis Patribus examinare, ac explicare fidei dogmata, & aduersus Canillatores defendere, eorumque obiectionibus respondere, ex principijs fidei, multas conclusiones elicere, iudicium

Obseruatio prudens circa testimonia Sanctorum Patrum.

in hoc loco adscripsi

Theologi Scholastici.

ferre de propositionibus, an sint de fide, an opinabiles, an hæresim contineant, an errorem, an suspectæ, an malè audientes. Hæretici solent esse scholasticis doctoribus infensi, neque id mirum, cum ab eorum argumentationibus meritò timere debeant: videntur planè imitari Philippi Regis Macedonum captiosum ingenium, qui cum acriter Athenienses oppugnaret, nec posset in potestatem redigere, simulavit se pacem cum eis initurum, si sex Urbis Senatores sibi traderent. Sed fraudem egregiè elusit Demosthenes, qui vnus ex Senatoribus petuit erat, proposito in Senatu Apologo, lupos aliquando voluisse cum pastoribus ouium conuenire, ac promississe nihil se machinatos deinceps mali in greges, modò canes de gregum custodia pellerent. Horum etiam sententia pro ratione grauitatis ipsorum authorum, & rationum quas afferunt, probandi maiorem vel minorem vim habet, si verò sit omnium doctrina concors in materia vel fidei, vel morum, non est fas rejicere cum contraria omnibus doctrina, vel hæresis sit, vel hæresi proxima, præsertim cum Paulus doceat Deum ex sua ordinaria prouidentia Ecclesiæ prouidere doctores, ac pastores in consummationem Sanctorum in opus ministerij, in adificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes in virum perfecti, vt iam non simus paruuli, & circumferamur omni vento doctrinæ. Certum est igitur quod ad stabiliendam doctrinam hos Doctores præbet Deus, & si communis eorum doctrina esset erronea, malè Christi Ecclesiæ prouisum esset.

Ephes. 4.

Doctores iuris Pontificij.

Octauo etiam argumenta ex autoritate eorum sumimus, qui Ius Pontificium, & Canonicum explicant. Nam cum peritia Canonum, Sacerdoti qui est aliorum magister maximè necessaria sit, vt Ecclesiasticas regulas alios doceat, debet ex eorum interpretibus confirmare multa, & explicare quemadmodum Christiano populo seruanda sint, quibus aliquo modo annexa sunt legum Ciuilium peritorum testimonia, qui imperiales, ac regnorum leges exponunt, quarum obseruatio, cum populum Christianum obliget, si quis autoritate legum Ciuilium bonos mores, ac virtutum officia prudenter, ac sine ambiguitate interdum exornet non poterit esse sine fructu.

Philosophi.

Nono eadem ratione aliquando sed parè vt in prima parte admonui Philosophorum, præsertim in rebus moralibus adhiberi autoritas poterit, quando fuerit Christianis institutis consentanea, vt ex Platone, Trismegisto, Aristotele, Epiceteto, Seneca. Adde, his quæ alibi dixi, sententiam vnã tantum Augustini;

fini; Philosophi (ait) qui vocantur, si qua forte vera, & fidei nostræ accomoda dixerunt, non solum formidanda non sunt, sed ab eis etiam tanquam iniustis possessoribus in usum nostrum vindicanda, sicut enim Aegyptij non solum Idola habebant, & onera graui quæ populus Israël detestaretur, & fugeret, sed etiam vasa atque ornamenta de auro, & argento, & vestem, quam ille populus exiens de Aegypto sibi potius tanquam ad usum meliorem, clanculo vindicauit, nõ autoritate propria, sed præcepto Dei, sic doctrinæ omnium gentilium, non solum simulata & superstitiosa figmenta, grauesq; sarcinas superuari cui laboris habent quæ vnusquisque nostrum debet abominari, sed etiam liberales disciplinas vsui veritatis aptiores, & quadam morum præcepta vtilissima continent, debet ab eis auferre Christianus ad usum iustum prædicandi Euangelium, & subdit, Nonne aspiciamus quanto auro, & argento suffarcinatus exierit de Aegypto Cyprianus Doctor suauissimus, & Martyr beatissimus; quanto Lactantius, quanto Victorinus, Optatus, Hilarius. Sed quam moderatè his vtendum sic diximus tibi, & planè video SS. Patres in suis ad populum exhortationibus vix Philosophorum vti autoritate.

Decimo, necnon ex historicis Ecclesiasticis atque humanis argumenta multa deducuntur, quamuis non sit nisi humana autoritas, & fidem non faciant, nisi probabilem. Nam etiam fides humana debet habere locum, alioquin omnis humana disciplina periret, & ars cuius basis, fides est humana, vt in ipsis pueris videmus, qui sine aliqua fide ne ipsa quidem literarum elementa percipiunt, & omnis periret amicitia, & consociatio inter homines, nisi inuicem sibi fidem haberent. Quare grauis historicus fidem facit rebus probabilem, & magis si plures sint probati. Quod si sit omnium communis narratio, impudente sit contradicere, vt si quis negaret Nicenum Concilium factum tempore Constantini.

De alijs Locis Theologicis . Cap. VIII.

Præter allatos locos habet Theologus, & Christiana philosophia & alios, quos licet aliquis fortè vel ad Topicos, vel ad hos quos proxime assumptos vocauit, referat eos tamen ad maiorem doctrinæ explicationem, ac perspicuitatem placuit distinguere. Primus igitur locus est Dei Promissio, cum aliquid factum Dei.

Lib. 2. de Doct. Chr. c. 40.

Historici.

Promissiones Dei.

- esse vel futurum dicimus, quia Deus promiserat, quod argumē-
tum habet veritatem indubitam, quia qui promisit Deus est
verax, & fidelis in omnibus verbis suis, & potens facere quod
promisit. Ita Paul. affirmat Abrahamum non hēstasse ad Dei
repromissionem quod plenissimē sciret, quia quęcunque promi-
sit, potens est & facere. Ex hoc loco idem Apost. gentium vo-
cationem & priuilegium supra Iudęos probat ex libro Genesis
& prophetis Mal. & Osea. Sic D. Petrus in Actis defendit Apo-
stolos non esse ebrios sed id esse mysterium quod per Ioelē
Deus promiserat; Et erit in nouissimis diebus effundam de spi-
ritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri &c.
Et quidem aliqua promissiones sunt absolutę, aliqua cum con-
ditione, quę validę sunt si conditio impleatur. Hinc argumen-
tamur saepe vt iustos animemus, quia Deus promisit. Cum ipso
sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum, & si mala
data seruent, Deum nunquam defuturum.
- Rom. 4.* esse vel futurum dicimus, quia Deus promiserat, quod argumē-
tum habet veritatem indubitam, quia qui promisit Deus est
verax, & fidelis in omnibus verbis suis, & potens facere quod
promisit. Ita Paul. affirmat Abrahamum non hēstasse ad Dei
repromissionem quod plenissimē sciret, quia quęcunque promi-
sit, potens est & facere. Ex hoc loco idem Apost. gentium vo-
cationem & priuilegium supra Iudęos probat ex libro Genesis
& prophetis Mal. & Osea. Sic D. Petrus in Actis defendit Apo-
stolos non esse ebrios sed id esse mysterium quod per Ioelē
Deus promiserat; Et erit in nouissimis diebus effundam de spi-
ritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri &c.
Et quidem aliqua promissiones sunt absolutę, aliqua cum con-
ditione, quę validę sunt si conditio impleatur. Hinc argumen-
tamur saepe vt iustos animemus, quia Deus promisit. Cum ipso
sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum, & si mala
data seruent, Deum nunquam defuturum.
- Act. 2.* esse vel futurum dicimus, quia Deus promiserat, quod argumē-
tum habet veritatem indubitam, quia qui promisit Deus est
verax, & fidelis in omnibus verbis suis, & potens facere quod
promisit. Ita Paul. affirmat Abrahamum non hēstasse ad Dei
repromissionem quod plenissimē sciret, quia quęcunque promi-
sit, potens est & facere. Ex hoc loco idem Apost. gentium vo-
cationem & priuilegium supra Iudęos probat ex libro Genesis
& prophetis Mal. & Osea. Sic D. Petrus in Actis defendit Apo-
stolos non esse ebrios sed id esse mysterium quod per Ioelē
Deus promiserat; Et erit in nouissimis diebus effundam de spi-
ritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri &c.
Et quidem aliqua promissiones sunt absolutę, aliqua cum con-
ditione, quę validę sunt si conditio impleatur. Hinc argumen-
tamur saepe vt iustos animemus, quia Deus promisit. Cum ipso
sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum, & si mala
data seruent, Deum nunquam defuturum.
- Psal. 90.* esse vel futurum dicimus, quia Deus promiserat, quod argumē-
tum habet veritatem indubitam, quia qui promisit Deus est
verax, & fidelis in omnibus verbis suis, & potens facere quod
promisit. Ita Paul. affirmat Abrahamum non hēstasse ad Dei
repromissionem quod plenissimē sciret, quia quęcunque promi-
sit, potens est & facere. Ex hoc loco idem Apost. gentium vo-
cationem & priuilegium supra Iudęos probat ex libro Genesis
& prophetis Mal. & Osea. Sic D. Petrus in Actis defendit Apo-
stolos non esse ebrios sed id esse mysterium quod per Ioelē
Deus promiserat; Et erit in nouissimis diebus effundam de spi-
ritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri &c.
Et quidem aliqua promissiones sunt absolutę, aliqua cum con-
ditione, quę validę sunt si conditio impleatur. Hinc argumen-
tamur saepe vt iustos animemus, quia Deus promisit. Cum ipso
sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum, & si mala
data seruent, Deum nunquam defuturum.
- Comminatio-
nes Dei.* Secundus est comminatio cuiusmodi multę in scripturis ha-
bentur, sic Paul. ad Rom. fusę probat ex Dei minis Iudęorum
reprobationem, & ex minis certis contra Pharaonem, quem
ob suam malitiam indurauit Deus, idem fore in alijs. In hoc
ipsum (ait Deus ad Pharaonem) excitaui te, vt ostendam in te
virtutem meam, Vnde infert Paul. Ergo cuius vult miseretur,
& quem vult indurat. His Dei minis vt possumus ad deterren-
dos peccatores, & aliquando sunt comminationes cum condi-
tione vel aperta, vt nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peri-
bitis, vel occulta, vt Dispone domui tuę, quia morieris & non
viues, & apud Ionam. Adhuc quadraginta dies, & Ninus
subuertetur.
- Rom. 9.* esse vel futurum dicimus, quia Deus promiserat, quod argumē-
tum habet veritatem indubitam, quia qui promisit Deus est
verax, & fidelis in omnibus verbis suis, & potens facere quod
promisit. Ita Paul. affirmat Abrahamum non hēstasse ad Dei
repromissionem quod plenissimē sciret, quia quęcunque promi-
sit, potens est & facere. Ex hoc loco idem Apost. gentium vo-
cationem & priuilegium supra Iudęos probat ex libro Genesis
& prophetis Mal. & Osea. Sic D. Petrus in Actis defendit Apo-
stolos non esse ebrios sed id esse mysterium quod per Ioelē
Deus promiserat; Et erit in nouissimis diebus effundam de spi-
ritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri &c.
Et quidem aliqua promissiones sunt absolutę, aliqua cum con-
ditione, quę validę sunt si conditio impleatur. Hinc argumen-
tamur saepe vt iustos animemus, quia Deus promisit. Cum ipso
sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum, & si mala
data seruent, Deum nunquam defuturum.
- If. 38.
Iona 3.* esse vel futurum dicimus, quia Deus promiserat, quod argumē-
tum habet veritatem indubitam, quia qui promisit Deus est
verax, & fidelis in omnibus verbis suis, & potens facere quod
promisit. Ita Paul. affirmat Abrahamum non hēstasse ad Dei
repromissionem quod plenissimē sciret, quia quęcunque promi-
sit, potens est & facere. Ex hoc loco idem Apost. gentium vo-
cationem & priuilegium supra Iudęos probat ex libro Genesis
& prophetis Mal. & Osea. Sic D. Petrus in Actis defendit Apo-
stolos non esse ebrios sed id esse mysterium quod per Ioelē
Deus promiserat; Et erit in nouissimis diebus effundam de spi-
ritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri &c.
Et quidem aliqua promissiones sunt absolutę, aliqua cum con-
ditione, quę validę sunt si conditio impleatur. Hinc argumen-
tamur saepe vt iustos animemus, quia Deus promisit. Cum ipso
sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum, & si mala
data seruent, Deum nunquam defuturum.
- Reuelatio-
nes.* Tertius est Reuelatio aliqua diuina non scripta, vt indicat
D. Paul. Prophetę duo aut tres dicant, & ceteri dijudicent,
quod si alij fuerit reuelatum sedenti, prior taceat. Argumenta
autem ex hoc loco non habent vim faciendi fidem Catholicę,
nisi reuelationes autoritate Ecclesię sint approbatę, & confir-
mata, quod plane ex ipsis Pauli verbis constat, cum docet di-
dicandas esse huiusmodi reuelationes in cętu: Alioquin maxi-
mę hoc seculo periculosus est hęc locus, & fundamentum plane
Anabaptistarum, & multorum hęreticorum, qui in eam veleni-
am deuenerunt, vt contra Patrum autoritatem exponant
scripturas, cum dicant sibi à Spiritu sancto ita esse reuelatum.
Etiam admonendus est Christianus Orator, vt omnino caueat
reuelationes afferre ex aliquibus libris qui non habent plenam
fidem

fidem etiam si permittantur. Si quis verò sibi aliquid reuelatū esse diceret aperte, antequam Prælatos consuleret, posset puniri, si verò non expressè loquatur, sed aliquibus verbis occultis tale aliquid significet, merito reprehendendus est, vel vt superbius, vel vt vanus, ac leuis.

Quartus est Prædictio prophetica, aut vaticinium, ex quo loco Euangelistæ, & Christus multa probant. Matth. vt adimpletur quod dictū est, Ecce Virgo concipiet &c. & ex Mich. probat locum, & tu Bethleem terra Iuda &c. D. Paulus ad Rom. probat etiam si Iudæi essent reprobandi, aliquos tamen ad finem mundi conuertendos, ita probamus tam multa contigisse Christo & Ecclesiæ ex Prophetis, vt D. August. facit in libris de Ciuitate Dei percurrendo quæ illi de Christo prædixerunt, videtur enim tota scriptura veteris testamenti quasi vna esse propositio maior, ponens futuras Messia conditiones, & scriptura noui testamenti, quædam propositio minor, docens in Christo conditiones eas impletas esse, quibus conclusionem subiicit fides; ita ut dici possit, Audi filia quod in Prophetis dicitur de Christo, & vide in Christo ea impleta esse, & inclina per fidem aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui. id est, muta mores antiqui, & veteris Adæ, & indue nonum & sic concupiscet Rex speciem tuam. Itaque multum concionatori siue ad fidem, siue ad mores proderit, si diligenter in prædicatione lectione versatus sit.

Prophetia.
Esa. 7.
Matth. 1.
Matth. 2.
Mich. 5.

Psal. 44.

Figura.

Num. 21.
Ioan. 31.
1. Cor. 10.

Allegoria.

1. Cor. 9.

Quintus est figura aliqua, vel vt alij vocant typus, qui præcessit ad figurandum vel significandum aliquid futurum, & differt à vaticinio, quia hoc fit in verbis, figura in factis consistit. Figura est per quam Christus probat suam passionem, sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita oportet exaltari filium hominis. Paul. Petra autem erat Christus. Sic Patres ex figuris probant Christi aduentum in Carne. Curandum autem est vt figuræ sint aptæ, & benè cohæreant rebus significatis. Ceterum argumentum ex figura sumptum, magnopere vrgendum non est ad confirmanda fidei dogmata, nisi ipsa figura sit alijs scripturis confirmata.

Sextus Allegoria, cum aliud significatur quàm verba innunt, vt illud, neminem per viam salutaueritis, quo probamus non debere distrahi à negotio spirituali, sic Paul. ex eo, Non alligabis os boui trituranti, argumentatur, prouidendum esse de temporali necessitate ei qui spiritualia administrat, sic licebit argumentari, omnis victima sale salietur, ergo & homo Deo dica-

dicatus debet uti prudentia, & moderatione.

Parabolæ. Septimo. Parabola qua docemus, & probamus quod volumus, cuiusmodi in nouo testamento multæ sunt. In his D. Chryostomi præceptum seruandû est ut notemus quid sit quod precipue spectat Christus in parabola, Nam præter hoc multa adducuntur ad explendum sensum & ornatum, ex quibus argumenta duci non debent. Alioquin fœnerari, & furari liceret ut significatur in parabola Villici, & talentorum, quæ fœnerari tradita sunt. Scopus autem parabolæ maximè in fine solet significari, ut in parabola de veste nuptiali, multi vocati pauci electi, & in parabola de primo accubitu, qui se exalta humiliabitur, & de Virginibus, vigilate quia nescitis diem neque horam.

Sacramenta. Octauus, Signum sacrum vel Sacramentum quod est ceremonia sacra externa ad aliquid efficaciter significandum à Deo instituta, Paul. Ex Baptismo, argumentatur debere Baptizatos esse sanctitate viuere. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, consèpulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem, ut quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam Dei Patris, ita nos in nouitate vitæ ambulemus, sic possum hortari Coniuges ad fidem, & continentiam coniugalem ex Sacramento Matrimonij. Sic alios omnes ad conseruandam fidem firmiter ex Sacramento Confirmationis, ad vnionem perfectam cum Christo ex Sacramento Eucharistia.

Loci à Comparatis proponuntur, & rursus alij plerique. Cap. IX.

Adhuc possunt alij loci afferri inter quos aliqui communi vocabulo à Comparatis dici possunt, & quidem aliquo modo cum loco Topico cõueniunt, qui est à similibus, vel paribus, tamen placuit distinguere, quia multa compræhendit. Solent enim in scriptura inueniri multa quæ inuicem habent aliquam proportionem, & ab vno ad aliud sæpe argumenta ducuntur, ut à persona ad personam, à tempore ad tempus, à capite ad membra, à corporali ad spirituale, à terreno ad Celeste, & contra. Exempla rem explicabunt. A persona ad personam arguit Paulus. Deus dixit Iosue non te deseram, neque derelinquam, sicut fui cum Moyse, ita ero tecum, ex quo Paulus infert debere nos confidere in Deo, ita ut, inquit, confidenter dicamus

camus Dominus mihi adiutor non timebo quid faciat mihi homo; Et alibi à persona Pharaonis, idem arguit futurum in alijs impijs, cuius vult miseretur, & quem vult indurat. A tempore ad tempus, Paul: probat à tempore legis veteris ad tempus Evangelij. Si in lege Moſis licebat Sacerdoti de altari viuere, ergo & in noſtra. Nec tamen valere putes in omnibus argumentum; Sed in aliquibus tantum, quam multa enim in veteri lege permiſſa, & facta, quæ non poſſunt fieri in noua? A Capite ad mēbra, id eſt à Chriſto ad fideles. V.g. de Chriſto dicitur in Pſalmis, Reges eos in virga ferrea, & tamquã vas figuli cōfringes eos, Et de Chriſto exponūt Apoſtoli, & tamē in Apoc. eadē verba accomodantur pijs. Qui vicerit vſque in finē dabo ipſi poteſtatem ſuper gentes, & reget eos in virga ferrea & tãquam vas figuli confringentur; Neque tamē hoc argumentū debet aſſumi in omnibus, ſed vtamur in his tantum, quæ in ſcripturis vel Eccleſia vel ſanctis Patribus ſurpata inuenimus, ne erremus. A membris ad caput. V.g. illa verba. Quid eſt homo quod memor es eius aut filius hominis quoniam viſitas eum? Minuiſti eū paulominus ab Angelis &c. qui locus agit de hominis dignitate, & tamen ex eo loco Paul: probat Chriſtum eſſe verum hominem, & ſupra homines & Angelos, eo quod quicquid dignitatis eſt in hominē à Chriſto & per Chriſtum habetur. Non tamen omnia quæ membris conteniunt, conuenire etiã capiti poſſunt vt patet de peccato, ignorãtia, & alijs. A Corporali ad ſpirituale videmus prophetas multa promittere per Meſſiam bona temporalia, vt pacem, abundantiam, opes, quæ tamen Apoſtoli ad ſpirituale trãſferebant, ſic Abrahæ promittitur terra noua, & ſemen in quo benedicẽda omnes gentes. Sic poſſum argumentari, Deū iuſtis dare ſpirituales, conſolatoines, qui promiſit Iſraeli terrã fluentē lacte & melle. A ſpirituilibus ad temporalia, argumentum ſit cum probamus Deum non negare corporalia, cum ſpiritualia concedat. Quarite primum Regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis. A terrenō ad Cæleſte, ſæpe ſcripturã ſub deſcriptione felicitatis terrena, & conſolationum quas Deus communicat ſuis in hac vita ſignificat futuras in altera delectationes ac præmia. Vnde ab illis licet nobis argumentari & probare ſtatum futuræ felicitatis.

Adhuc præter hos omnes assignatos locos abundant ſcripturæ multis alijs vnde innumera argumenta poſſunt colligi, quos non facile ſit enumerare: quiſque priuata ſcripturarum lectione, ac Sanctorum, animaduertet quam multa argumenta

Rom. 9.

1. Cor. 9.

Pſal. 2.

Apoc. 2.

Pſal. 8.

Promiſcua enumeratio aliorum locorum.

menta possunt sumi ex Dei Predestinatione atque electione, ex providentia communi ac priuata omnium, ex attributis Dei iustitia, bonitate, & amore Dei erga nos. Huiusmodi item sunt innumeri loci, vt illustratio nominis Dei, gloria Christi, voluntas & precepta Dei, gratia Dei, & plurima auxilia, Angelorum custodia, orationes Sanctorum pro nobis, imitatio Sanctorum, Iustorum priuilegia, quibus plena est Scriptura vtriusque Testamenti, virtutis splendor, peccati turpitudine, & damna, magnitudo premiorum, ac poenarum, lex vetus, & Evangelica, lex diuina & humana, consuetudo, experientia, naturae dictamen, conscientiae testimonium, Ecclesiae utilitas, proximorum edificatio, & offensio, miracula, consolationes spiritus, remedia Sacramentorum, humanae vitae miseria, vanitas, ac breuitas, mors certa, & incertum eius tempus, hostium nostrorum astutia, & praelia, mundi peruersitas, ac malignitas, & sexcenta alia, quae studiosis sacrorum librorum arbitrio, & ingenio inuenienda relinquimus, quibus tanquam locis argumentationum, vtimur ad multa argumenta eruenda, & confirmationem eorum, quae diximus. Haecenus de argumentis, quae in omni genere quaestionum vsui esse possunt haec dicta sint, sed quia diuersa Concionum genera proprias habent, & peculiare argumentorum sedes, opera praetium erit, si hos etiam breuiter attingamus, vt sciat Orator consilere fontes, qui seruiunt exornatorio generi, suaforio, doctrinali, & agnoscat, quid sit proprium Orationis, quae confutat aliquod dogma, quae mores instituit, quae corripit, quae consolationem adhibet.

In genere exornatio loci. Cap. X.

Incipiamus ab exornatione, quae tota vel praecipua est in laudibus. Genus hoc videtur maxime ad viam vnitivam, vt alibi significauimus, & contemplationem pertinere, honesti enim specie haec maxime capitur, rursus ad viam illuminationem quia Sanctorum exempla, & laudes praeccepta sunt & exhortationes aliorum. Omnes autem laudationes debent etiam ad aliquam persuasionem referri, in quibus Encomiastes proponere sibi debet. Primo admirationem gratiae Dei, ac virtutis, & diuinae liberalitatis in sanctos, praecipue Christi Domini gloriam, & laudem. Secundo ipsius quem celebrat sanctitatem. Tertio imitationem, maxime ostendendo facilitatem virtutis.

virtutum, Exemplo Sanctorum, qui homines erant ex eadem
 massa procreati sicut & nos. Solent Rhetores proponere plu-
 res locos laudum, cuiusmodi sunt parentes, maiores, patria,
 genus, opes, amici, honores, potentia, educatio, bona corpo-
 ris valetudo, forma, robur, bona animi siue a natura, vt inge-
 nium, memoria, facilitas, eloquentia, siue ab industria, vt scien-
 tia, Virtutes, prudentia, Iustitia, fortitudo, temperantia, fa-
 cta dictaque egregia, mortis quoque genus, & quae post mor-
 tem contigerunt. Sed noster Orator non his locis astringitur,
 & aliquos vix etiam attingere debet. D. Basilij haec est senten-
 tia; Sacra inquit Schola, praecipua Rhetorum, aut instituta non
 sequitur & subdit, Encomiorum lex est ostendere Patriae digni-
 tatem genus, originem, educationis incunabula, nostrum vero
 dogma haec tamquam superflua dimittit.] Potius nostros San-
 ctos celebrare solemus ex contemptu opum, dignitatum, hono-
 rum, nobilitatis, & aliarum similiarum rerum. Hieronymus as-
 pernatur genus quod Heliodorus neglexerat. Marcellam lau-
 dat, quod facta sit contempta nobilitate nobilior, & potens di-
 nitij, euaserit paupertate insignior. Potest tamen hic locus de
 Nobilitate eo modo tractari, quo ab aliquibus patribus egre-
 gie recedetur. Nazianzenus sepe docet nobilitatem inter Chri-
 stianos vixitum, id est ex proprijs cuiusque meritis expendi, &
 aestimari debere. Multa hac de re habet in laudatione Gorgo-
 niz fororis, & Heronis, & oratione ad Arianos constituit vera
 nobilitatem in conseruanda imagine Dei, atque similitudine,
 contra Ignobiles, qui Diabolo sese efficiunt similes. Peccare
 etiam genera nobilitatis quatuor enumerat; veraque ac falsa
 distinguit. At Cypria: pulcherrime laudat in Celerino Mar-
 tyre nobilitatem ex cognatis martyribus, & S. Ambr. in Luca
 docet e sacris libris non solum mores in ijs qui praedicabiles
 sunt, sed etiam parentes oportere laudari, vt veluti (inquit)
 transmissa immaculatae puritatis hereditas in ijs, quos volu-
 mus laudare praecellat.] Quaecunque igitur profana nobili-
 tas, potius est contemnenda Christiano Oratori, quam magni-
 facienda, quae tamen ex virtute parentum ducitur, suam habe-
 re laudem merito potest. Ceterum in laudationibus possunt
 multae species Encomiorum distingui, de Deo, de mysterijs no-
 uae legis, de Angelis de hominibus sanctis, ac praecipue Bea-
 tissima Virgine, de statibus, vt religioso, sacerdotali: Interdum
 laudamus aliquem viuum, vbi tamen cauenda omnis suspicio
 Vanitatis & adulationis. Egregiam laudum materiam praebent
 virtu-

Capita lau-
dationes.

In Orat. in
laudem Gor-
dij Caesarien-
sis.

In Epitaphio
ad Heliod.
Epist. 2.
In Epist. Mar-
cellae.

Epist. 16.
Nobilitas
qua ratione
laudari pos-
sit.

Orat. in Ma-
ximum.
Epist. 34.
Lib. 1. in
Lucam c. 1.

In laudatione
Gorgoniz
fororis, &
Heronis.

In oratione
ad Arianos
de nobilitate
Christiano
Oratori.

LIBER
QUINTUS
CAPITULUM
XI

Virtutes lau-
damus.

virtutes, quas in sanctis præcipue exornamus, quales, sunt Pro-
dètia, sub qua sunt memoria, intelligentia, Prouidètia, Iustitia
ad quã refertur religio in Deũ, pictas in parètes, obseruatiã, gra-
tia, veritas, liberalitas. Temperantia ad quam multa species
pertinent, sicut & ad fortitudinem quas quia alibi posuimus,
non repetimũs. Multo autem magis laudamus virtutes Chri-
stianas, vt sunt Fides, Spes, Charitas, gratia, dona Spiritus, sa-
ti laudamus res gestas, & dicta egregia, officia sapienter admi-
nistrata ad Dei gloriam, & Christiani populi vtilitatẽ, lauda-
mus Dei opera, & beneficia, & miracula. Possunt legi multo
grauissimorũ virorum in hoc genere Orationes. Naaiam, ora-
tionem habet de Athanasio, Basilio, de suo patre Gregorio,
fratre Casario, sore Gorgonia de Cypriano Basili in S. Iu-
littam, de Barlaam, de Mamante Chris, de Job Elia, Macha-
bæis, Susanna. Hieronymus multorum habet in suis scriptis
Encomia, Paulam celebrat Marcellam, Bonosum, Fabiolam,
Lucinum. Scripturæ etiam sacræ plene sunt laudibus iustorum,
quorum priuilegia passim inuenies. David hinc incipit. Beatus
Vir qui non abiit in Concilio impiorum, Eccl. laudemus viros
gloriosos in generationibus suis. In primo Mach, laudes Mach-
abæi fortissimi. Prou. vltimo Mulierem fortem quis inueniet,
procul, & de vltimis finibus pretium eius. Christus laudatur
in terra multos, dedita opera Ioannem Baptistam, cepit Iesus
dicere ad Turbas de Ioanne, Item Magdalenam peccatricem
in cœna Pharisæi. Passim laudes Dei in sacris literis est repe-
re ex attributis eius multis, & maximis, & ab effectis, que sunt
opera eius. Non solum personæ laudantur sed etiam actiones
& res gestæ quod est præcipuum caput ad laudandas personas.
Christof. hospitalitatem Abraham, patientiam Iob extollit.

Luc. 7. &
14.
Eccl. 43.
44.

Loci ad lau-
dandum ali-
quod opus
Virtutis.

Ad Deme-
triadem.
Ad Heliod.
Epist. ad Na-
zian.

Loci vnde aliquod factum potest amplificari sunt, honestum,
vtile, iucundum, pium, item quæ rem circumstant, sicut si Chri-
sti cruciatus velim exaggerare, considerabo quis sit qui pati-
tur, pro quibus, quam acerba, vbi & quando, neque solum
personas, earumque virtutes exornamus, sed alia item multa.
Tertullianus, & Cyprianus laudes patientiæ scribunt. Christof.
laudes Eleemosynæ, quod sit omnium artium quæstuosissima.
Hieron. Ambros. & August. tractant laudes Virginitatis. Idem
Hieron. & Basil. vitam solitariam celebrant.

Genus

Genus Suasorium, & adhortatorium. Cap. XI.

IN genere Suasorio quod est deliberatiuum, & Adhortato-
rio quod ei proximè adiungitur solet esse magna pars
Concionum nostrarum, quales sunt Conciones Christi ad poe-
nitentiam, ad charitatem, ad contemptum rerum terrena-
rum, Vide Nazianz. Basil. Cyprian. Omnes loci huius ge-
neris reducuntur ad duo Capita scilicet Verum & Bonum,
sunt enim hæc duo obiecta, illud intellectus qui prius informa-
ri debet, hoc voluntatis, quæ post intellectum est allicienda.
Ad probandum aliquid esse verum, faciunt loci Theologici plu-
rimi superius allati, & maximè testimonia sacra scriptura Cõ-
ciliorum, Sanctorum Patrum, naturæ dictamen, & lex ipsa Con-
scientiæ nostræ, quæ pluris est quam mille testes, lex humana,
consuetudo, experientia, sensus ipsi, qui sæpe de rebus optimè
iudicant. Ad secundum Caput pertinet Honestum, & cum hoc
pium, æquum, vtile, iucundum, laudabile, necessarium possibi-
le, facile. Sub honesto sunt omnes virtutes cum suis speciebus,
& simul omnia quæ cum virtute sunt coniuncta, eamque con-
sequuntur. Sicut enim Echo ad vocem resilit, ita ad virtutem
quasi Echo respondet pax, tranquillitas mētis & tutâ Conscien-
tia, ac præterea honor, fama, & gloria, & huiusmodi alia bona
vt Cicero dicit, incorrupta vox benè iudicantium de eccellente
virtute, virtuti resonat tanquam imago (idest Echo.) Cum
honesto itidem intellige iustum, & æquum sub quo sunt pacta,
merita, officia, quæ homines debemus Deo, & hominibus. Sub
iucundo est letum, suave, gratulatorium. Necessarium est sine
quo salui, & tuti esse non possumus vt si horter ad patientiam
tribulationum, quia oportet nos per has introire in Regnum
Dei, etiam putatur necessarium sine quo priuamur maximis
commodis; Quod enim est maximè vtile pro necessario habe-
tur. Quod autem res fieri possit, probatur ex causis efficienti-
bus, & adiuantibus quas si ostendamus suppetere, rem factu
facilem concludemus, vt si velim persuadere bellum contra
vicia, indicabo omnia præsto esse. Præter hos locos sunt alij
magis proprii, ac Theologici. V.g. si ostendam esse ad Dei glo-
riam, eam esse Dei voluntatem, ac præceptum, habere promif-
sionem Dei, præmia, ac mercedem, & contra non facientes mi-
nas Dei, Ecclesiæ beneficium, esse spem boni successus, Dei au-
xilium non defuturum, & id genus alia, si autem aliquid dissua-
demus contraria his quæ diximus afferenda sunt.

De cura
Paup. suscip.
De non disse-
rendo Bapt.
De seruanda
Vid & Virg.
Capita suaso-
rij sunt ve-
rum, & hone-
stum.

Virtus vt
Echo.

3. Tusc.
Iustum, &
Æquum.

Necessarium
& Vtile.

Loci Theo-
logici.

Genus

Genus Didascalium . Cap. XII.

IN genere Didascalio, siue docenda sit quaestio simplex de prouidentia, de fide, de purgatorio, de uisione Dei, siue sit composita, ut an fides iustum faciat hominem, An Castitas preferenda matrimonio, possunt esse vsui omnes loci Topici in quibus natura rei explicatur, & quae ei sunt adiuncta, ut causa, & effectus, & contraria, & similia, quorum nos supra exempla attulimus ex sacris literis. Sic Christus, de stella quae Magis appellauit proponit quaestionem an fuerit uera stella, ut alia, & probat partem negantem & utitur locis a definitione, diuisione, situ, coniunctis, sine, testimonio. Afferamus & nos exemplum aliquod, ex locis Topicis allatis, argumenta promentes. Si probandum sit mihi mortem Christiano Viro contemendam esse, ita disputabo, Mors est dissolutio animae & Corporis, & transitus ad Coelestem Patriam, & peregrinationis terminus, ergo optanda. Argumentum desumptum est a definitionibus: Siue mors accidat puero, siue seni, siue in aetate uirili ei qui cum uoluntate Dei consentiat, non potest non feliciter cadere, appetenda igitur, est argumentum a partium enumeratione.

Apor. 14. A Coniugatis autem erit si beati mortui qui in Domino moriuntur, mors igitur in Domino appetenda. A genere omnis dissolutio quae a Deo fit non potest non esse utilis, ergo mors non est pertimescenda. A specie, nec violentam, nec ignominiosam mortem, nec naturalem sancti extimuerunt, ergo mors uere timenda per se non est. A simili, liberari a carcere optabile est, cur igitur ego timeam cum Deus nos a custodia in gloriae libertatem euocat? A dissimili Praesertim cum uita hominis non pereat, ut aliarum rerum, tum enim cum homo dissoluitur maxime uiuit Deo anima, & corpus breui est reditura.

Sap. 9. A Contrarijs. Cum autem haec praesens uita sit maximis aeternis plena, mortem suauem ac expetendam dicamus necesse est. Ab adiunctis. Adest Christus Dominus pie morientibus, adest Sanctorum custodia Angelorum, praesto est recte factorum conscientia, quare non potest esse ea mors nisi praetiosa atque adeo nullo modo pertimescenda, Ab antecedentibus & consequentibus: Hac lege nati sumus ut moriamur, & post breui uitae usuram ad immortalitatem perueniamus, libenter igitur subeunda mors est, per quam & naturae debitum soluimus, & meliorem uitam ingredimur. A repugnantibus: Corpus quod

corrum-

corruptitur aggrauat animam, & deprimat terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, ergo ut anima euolet libera & in vno conquiescat creatore suo, caducum ei corpus & terrena inhabitatio relinquenda est; cur ergo non sit expetenda mors quæ pro seruitute libertatem, pro labore quietem confert? A Causis, à Deo mors immittitur, pœna peccati est, æquo animo igitur perferenda. Ab effectis Mors est instar pontis, quo ab hac ærumnosa ad felicem æternamque Vitam fit transitus, quid ni igitur alacriter subeunda est?

Quatuor Capita in quaestione.

Exemplum de prouidentia Dei.

Quæ prudentia Oratori seruanda cum docet.

In hoc genere considerantur & illa quaestionum vulgata capita quatuor: An sit res, quid sit, quale sit, & propter quid sit, quorum aliquid in rebus, sæpe omnia in vna eademq; considerantur, vt si de prouidentia agam, Primo loco ostendam eam re vera dari, & nihil casu quantum ad Deum pertinet fieri. Secundo explicabo quid sit hæc prouidentia Dei siue generalis omnium rerum, siue peculiaris hominum, inde qualitates eius & proprietates exequar, ac tandem ex Dei infinita bonitate & sapientia nasci. In hoc genere adhibenda sunt varia testimonia, sacrarum literarum, quarum voces & phrasæ examinandæ, sententiæ confirmandæ, Patrum dicta proferenda sunt, traditionum authoritas, & Conciliorum Summorumq; Pontificum decreta in medium afferenda, de quibus nos suo loco egimus. Non deerunt & alij plerique Theologici loci quos etiam supra attingimus, vnde ad docendum copiosa rerum seges existet. Tenenda autem est in hoc genere ea prudentia quæ Sancti Patres docent: cum enim agunt in suis scriptis contra hæreticos dogmatibus fidei, & ad doctos concionem habent acutè & concisè ad dialecticam normam premunt rem, & vrgent, vt est videre in multis libris apud August. Hieron. & alios. Cum vero ad populum habent sermones, longè aliter eas materias docent. Ex scripturis etiam sacris docemur ita esse ad populum tractandas huiusmodi quaestiones, vt etiam ad mores accomodentur, sicut est videre apud prophetas, & apud D. Paulum: Sit exemplo Epistola ad Romanos in cuius primis capitibus versatur Apostolus in genere didascalico, loquens de Iustificatione per fidem operantem ex Charitate sine operibus legis, agit de Iudeorum reprobatione, & vocatione gentium vsque ad Caput duodecesimum, tamen passim admiscet morales admonitiones, & ad extremum conuertit penè se totum à genere didascalico ad instituendos mores, ac suasorium genus à capite duodecesimo, vsque ad finem Epistolæ.

T Genus

Genus Reprahensorium. Cap. XIII.

HOc genus ad suasiones, vel dehortationes partim spectat, partim verò ad vituperationes vitiorum, ac personarum, quæ correctione indigēt, refertur, qui enim reprehendit dehortatur ab ijs rebus quas vituperat & contrarium suadere nititur, sicut ait Clemens Alexan. Orationi suasiarum, adiunguntur, est genus exhortatorium, & consolatorium, ita etiam laudatorio vituperatorium, & exprobratorium. Est autem Reprahensio ex eodem Clem. Alexan. velut quædam Chirurgia affectionum animæ, quas sectione diuidentem oportet coarguere, & addit medicamentorum potioni, aut applicationi similem est insimulationem, quæ resouit affectiones quæ iam occalluerunt, impudicæque ac libidinosa vitæ sordes expugnat, fastusque ac superbiam carnis, quæ excreuerunt exæquat. Vnde satis patet has orationes quæ in reprehensionibus versantur, ad viam purgatiuam tendere, quare idem Clem: hanc artem absterforiam vocat, & affert illud Ioan. vbi Deus comparatur agricolæ qui palmitem fructum facientem purgat, vt fructum plus afferat, syluescit enim Vitis, nisi putetur. Est autem idem scopus reprehensionis, cum peccata arguit qui & speculi, cum deformitatem ostendit, & medici qui febrem annunciat vt remedium peropportune adhibeatur, siue his in quos fertur oratio siue certalij, Nam Nazian. duabus orationibus, & Chryf. de Babylonia Martyre contra Iulianum graues inuectiuas scripserunt, non tam vt ipsum à perfidia reuocarent, quàm vt Christianos consolarentur à tam crudelis & impijssimi Apostatæ tyrannide liberatos. Quam verò sit proprium Concionatoris munus in hac Chirurgia facultate (vt Clem. vocat) & arte absterforia versari nõ est difficile agnoscere tum ex ipsius Dei præcepto quod sæpius in sacra scriptura repetitum inculcatur, tum ex ipsis Prophetarum, & Apostolorum exemplis atque adeo Sanctorum Patrum ad populum habitis concionibus. Planè si de præcepto Dei loquamur, cui, nisi publico Verbi Dei præconi, Deus illud insonat? Is. Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, annuncia populo meo scelera eorum, & illud. Sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem, & ordinabis aduersus eam munitiones, & comportibus aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arictem in gyro. Ideoque conqueritur Deus per Hierem. Prophetæ tui viderunt

Pedag. lib. primo c. 8.
Ibidem.

Munus Concionatoris peccata reprehendere.
Thren. 2.

Isa. 58.

derunt tibi falsa, neque aperiebant tibi iniquitates, vt te ad penitentiam prouocarent. D. Paul. ad Timoth. testor, ait, coram Deo, & Christo Iesu, vide quanti momenti iudicet quod sequitur, Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. Habemus, & prophetarum Apostolorumque exempla quæ nobis proponamus, nam omnium horum hac in re consonant voces, vt peccata coarguant, minis peccatores deterreant, iram Dei, & penas in eos impendentes exaggerent. Hinc sumit initium suæ prædicationis Isaias prophetarum primus, Væ genti peccatrici, semini nequam, filijs sceleratis. Ob id Hieremias, quem Deus ad prædicandum elegerat statim docetur, Ecce dedi te hodie super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, vt disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Hoc est planè mysterium libri, quem Ezechiel accepit, & deuorauit; in quo scriptæ sunt, Carmen, Lamentationes, & Væ: huc tendunt omnes Prophetarum conciones, vt corrigant, & emendent, vt superuacaneum planè sit, loca, & capita concionum annotare, quæ passim ad vitiorum correptionem, prosequuntur. Quid Apostoli? nonne ideo Spiritus sanctus eis datus est, vt per eos ipse idem Spiritus argueret mundum de peccato, & de iudicio, & de Injustitia? plenæ sunt Pauli, & aliorum epistolæ graui reprehensionum acumine. A Christo didicerant, quem sæpè audierant Scribarum vitia, acerrimè increpantem, & multitudinis corruptos mores cum magno spiritu corrigentem. eodem modo Sanctorum Patrum sermones in hunc scopum sæpe feruntur, & ad genus hoc, orationes suas non raro dirigunt. Apud Chryf. multas inuenies homilias, & conciones contra iurandi & peierandi consuetudinem, contra Luxum, & ebrietatem, cõtra iram, & ambitionem, contra Inuidiam. Bonau. ex S. Greg. Clauis ait apertionis est sermo correctionis, quia increpando culpam detegit, quam sæpe nescit ipse etiã qui perpetravit Hiero: explicans illud psalmi, Dixit vt disperderet eos si non Moses electus eius stetit in contractione, Attende (inquit) hoc sacerdos, perierat enim populus nisi Moyses confregisset iram omnipotentis Dei, & tu cum videris populum Dei delinquentem cane tuba annuncians eis delicta eorum, ac sta in contractione ad Deum vt auertatur furor eius ab eis.] grauius vrgent verba Pelagij secundi Papæ, Sit (inquit) semper aduersus prauos & impios, atque seruorum Dei persecutores libera vox, & oris gladio feriuntur, & redarguantur, repellantur confundantur, auertantur.]

1. Tim. 5.

Isa. 1.

Hier. 1.

Ezech. 2.

In phar. l.

4. c. 34.

Par. 2.

psal. c. 4.

Pf. 105.

Epist. 3. ad

Episc. Cæ-

pania, &

Italia.

T 2 tur.]

tur.] Lege Saluvianum hac in re acerrimum in libris de pro-
 dentia Dei: Ex dictis recte colligitur à Sanctis, grande pericu-
 lum Sacerdotibus esse aliena peccata non arguere.

Loci pro hoc genere. Loci vero ex quibus omnis correctio, & roborari, & ampli-
 ficari potest, sunt omnes illi ex quibus argumenta ad dissuaden-
 dum sumuntur, dum ostendimus quam sit illa res turpis, &
 honestati opposita, & contra omne decorum, quam sit contra
 ius & fas diuinum humanumque, quanta secum adducat detri-
 menta, & animæ, & corpori, & famæ, & patrimonio, quanta
 secum inuoluat difficultates, quantis sit referta periculis,
 quam ignominiosa, quantus sequatur conscientia cruciatus,
 quanta pena. Ex locis Theologicis quos alibi assignauimus
 multa colligi possunt. Sed nihil vehementius vrgere poterit
 peccatorem, quam si verba scripturarum contra id quod ar-
 guimus afferantur, quarum non solum sententiæ, sed singula
 voces expendantur pro rei grauitate, quibus si addantur exam-
 pla, patrum autoritas, rationum efficacia, non poterit vitio
 reprehensio non esse efficax, & fructum reportare, præsertim
 si adhibeantur affectus vehementes, & pathetici habita ratione
 turpitudinis Et, appareat Orator ex Dei vero non affectato ze-
 lo ferri, & præferat animarum salutem ex sincera cordis cha-
 ritate; Adijcienda essent hoc loco plurima, quæ Oratoris Chris-
 tiani prudentiam requirunt, qua eum in arguendis, & vitijs
 & personis, vt ipsum reprehensionis medicamentum non exul-
 ceret sed sanet, vti necesse est. Sed quoniam ampla sese ni-
 mium seges offerebat, placuit in Tertiam partem rejicere, vt
 de tota hac materia, & de ea quæ est oratori nostro necessaria
 prudentia agitur. Vnum tantummodo hic admonebo, quod
 ad ipsum genus cause facit de qua agimus, raro contingere
 vt integra concio tota in reprehensionibus posita sit, & tamen
 ex altera parte nullum ferè est genus orationis, siue Didac-
 ticalicum, siue adhortatorium, siue laudatorium quod non ad-
 mittat aliquid ex hoc genere reprehensionis. Curandum est
 igitur Concionatori, vt vbi in alijs generibus aliquid dixerit, à
 doctrina, suasionem, laudationem, opportunitatem occasionem ce-
 pter, subiicienda increpationis, vt ijs qui contrario laborant
 vitio, ruborem, & conscientia stimulum injiciat. Hoc enim
 videtur Paulus significare dum primo loco ponit ad Timoth.
 Arguere, quod est argumentis veritatem stabilire, deinde
 obsecrare quod fit per motus, & affectus maximè lenes: postre-
 mo addi vult increpationes. Id ipsum sedulo à sanctis patribus
 præsti-

Admiscenda
 semper ex oc-
 casione re-
 prehensio.

2. Tim. 4.

prælitum est, ac suis ad populum homilijs, præsertim à Chryf. *Hom. 20.*
nam in Gen. vbi post tractatum locum, statim contra auaritiã *in Genes.*
sermonem aggreditur. Siue ergo de Euangelio fiat concio, siue
de vitute aliqua, vel vitio, siue de quacumque re, aut in quo-
cumque genere, post explicatam doctrinam facillimum erit ad
reprehendum deriuare sermonem, quamuis neque illud di-
xerim, omnem operam in sola vitij reprehensione ponendam.
Imo aio, etiam contrarias sæpe virtutes esse celebrandas, ali-
quando enim sperari plus emolumenti potest ex opportuna
pudicitia laudatione, quam ex importuna, & nimia incontinen-
tia exprobratione; ad laudes enim Castitatis incontinens
pudore suffundi potest, quæ non est modica reprehensio. *4. Moral.*
Quare concludant hunc locum Greg. & Isid. Habet (inquit ille) in *c. 9.*
Sanctis prædicatoribus vtraque regula aptum doctrinæ pòdus,
vt & rectè facientes nutriant, & peruersos animaduertentes
abscindant.] Hic autem his verbis vtitur. Is cui dispensatio
verbi commissa est etiam si sanctè viuat, & tamen perditè vi-
uentes arguere, aut erubescat, aut metuat cum omnibus qui eo
tacente perierunt perit, & quid ei proderit non puniri suo, qui
puniendus est alieno peccato? & addit. Mentior si non hoc do-
minus per Ezechielè prophetam sub cuiusdam terroris denun-
ciatione loquitur dicens, & tu fili hominis speculatorem de-
di te domui Israel &c.] Et explicat ibidè locum Ezechielis.

4. Moral.
c. 9.

Lib. 1. de
Sum. bon.
c. 20.

Genus consolatorium. Cap. XIV.

Genus orationis Còsolatoriæ ad suasorium genus, & vitam
proprie illuminatiuam spectat, ad superandas difficulta-
tes quæ in virtutibus vel acquirendis, vel conseruandis sese
obiectant, & tolerandas plerasque vitæ præsentis calamitates,
quibus homines premuntur; quare intelligat Orator noster
hanc partem nec leuiter, nec rarò sibi esse pertractandam, tum *Oratori sæpe*
quia præsens vita omni calamitatum genere plenissima est, & *consolatio*
exilium, & lachrymarum vallis, in qua etiam virtus vndique *vsurpanda.*
& acerrimè oppugnatur, tum quia oportet nos hac in re Deum
imitari, qui hoc titulo mirifice gaudet, vt sit pater misericor-
diarum, & Deus totius consolationis, tum quoniam Sacræ pa-
ginæ refertissimæ sunt suauissimis vocibus, quibus ad conso-
landum excitamur, vt ad eum quodammodo finem reuocare
D. Paulus visus sit omnia cum dixit, Quæcùque scripta sunt, ad *Rom. 15.*
nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam, & consola-
tionem

tionem scripturarum spem habeamus. Ergo sciat Concionator sui esse muneris recreare laborantes, afflictos erigere, pusillanimes ad spem, & fiduciam animare, confirmare omnes, denique miseros quorum magna est copia consolari, non solum, qui corporum calamitatibus, sed multo etiam magis qui spiritualibus premuntur angoribus, cuiusmodi sunt variae tentationes, scrupuli, ac desolationes. Argumenta vero si genericè loquamur, ad cuiusque generis calamitosos, ex iisdem generis suorum, ac dissuasorum locis sumuntur. quos praeter philosophorum decreta, & praecepta longe copiosius, ac perfectius, scripturarum sacrarum volumina, & sanctorum patrum fecundissima nobis scripta suppeditant, videlicet Primo ab honesto, ut Eleazarus senex, se ipsum consolabatur, magis fortiter mori eligens, quam simulare, se comedisse vetitos cibos, contra Dei legem: Non enim aetati nostrae dignum est, inquit, fingere, ut multi adolescentium arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum, transisse ad vitam alienigenarum, & ipsi decipiantur, Honestas autem haec inde manat, quoniam teste Iacobo, patientia opus perfectum habet, & teste Tertulliano ipsa est quae fidem munit, pacem gubernat, dilectionem adiuvat, humilitatem instruit, penitentiam expectat, exomologesim assignat, carnem regit, spiritum servat, manum continet, tentationes conculcat, scandala pellit, pauperem consolatur, diuitem temperat, amatur in puero, laudatur in iuvene, suspicitur in senes. Secundo a iusto, sicuti cum bonus latro in cruce dicebat ad socium, & nos quidem iuste pro peccatis nostris patimur. Quare prudenter Concionator monebit renocanda esse in memoriam varia peccata quae quisque in Deum commisit, & iustam pro iis a Deo inflictam punitionem patienter tolerandam. Ita se ipsum consolabatur sanctissimus Rex Dauid, eum persequente filio, fugere cogere, & maledictis a Semei irgeretur, reduxit ad mentem, malum quod perpetravit, & aequanimiter pertulit quod audiuit, & contumeliosa verba non tam conuicta, quam adiutoria credidit, quibus se purgari sui que miseriam posse Deum credidit. Hunc locum egregie tractat Greg. Nazian, in oratione qua habuit in plaga grandinis, eleganter emmerans pleraque illorum hominum peccata, quibus Deus indignatus, grandines e caelo immiserat. Tertio ab ipsa rerum natura, nempe quod talia quae vulgo mala appellantur, non sint verè mala, tum quia a Deo authore, proueniunt, a quo malum esse non potest, tum quod multa bona pariunt, & tamen certum est,

Locis pro consolatione generis.

Honestum.

2. Matt. 6.

Iacob. 1.
Lib. de patientia.

Iustum.

Luc. 13.

2. Reg. 16.

In orat. de plaga grand.

Mala, peccata non sunt verè mala.

est, non posse arborem malam bonos fructus facere, tum quia etiam boni viri, Deoque charissimi ea cum lucro patiantur: imò, & Dei filius homo factus in se ipso pro còmuni hominum salute pertulit. Basil. Morbus, paupertas, ignobilitas, mors, ceteraque id genus quæ hominibus sunt tristitia, non propriè malis annumeranda veniunt, propterea quod neque ea quæ istis aduerfantur inter maxima bona numeramus. Quarto, Sicut contra bona temporalia, & terrena quorum amissione saepe turbamur, ac dolemus, non sunt vera bona, cum eis pessimi homines abundant nonnunquam, & optimi careant. Quinto hæc quæ vocamus bona corporis, ac fortunæ non nisi commodato à Deo conceduntur, ut iniquum plane sit, ea repetenti Deo non alacriter reddere. Seneca quicquid (ait) est hoc quod circa nos ex aduentio fulget, liberi, honores, opes, ampla atria, referta vestibula, alieni commodatque apparatus sunt, nihil horum dono datur, collatitijs, & ad dominos redituris instrumentis scæna adornatur, alia ex his primo die, alia secundò referètur, mutuo accepimus, vsus fructus noster est, cuius tempus, ille arbi- ter muneris sui temperat. Tertul. quod nostrum (ait) videtur, alienum est, nihil enim nostrum, quoniam Dei omnia, cuius ipsi quoque nos. Itaque si damno affecti impatiètes erimus, non de nostro amissum dolentes, affines cupiditatis, deprehendemur, alienum quærimus cum alienum, amissum ægre sustine- mus. Sexto poterit optima consolationis occasio sumi, si doceamus Deum omnium calamitatum esse authorem, & in eum semper oculos conuertendos esse. Sic apertè docet Spiritus san- ctus in Amos 1. Hier. Iona, Eccl. bona, & mala, vita & mors, paupertas, & honestas à Deo sunt, & explicat Basil. affirmans, tanquam primum principium, id à nobis præsumi oportere, nihil nobis accidere posse Deo non volente, & omnia eum circa nos dispensare, tam modica quam magna. Ita Iob se ipsum solatur, Dominus est, inquit, qui dedit, idemque dominus abstulit. Sic David non in Semei maledicentem, sed in præcipien- tem Deum oculos conuertit, ut dicat. Dominus (ait) præcepit ei ut malediceret mihi. Dicitur autem Deus illi præcepisse, ratione non quidem culpæ, sed pœnæ, quia præuidès Deus Semei peruerfitatem, illam maledictionem in bonum Davidis ordina- vit. Maximè nos Christi Verbum in quacumque afflictione re- creare poterit si dicamus, Calicem quem dedit mihi pater, non vis ut bibam illum? Septimo a fine, ob quem diuina providen- tia huiusmodi calamitatibus, vult nos in hac vita exerceri, non

In Hexã.
Hom. 2.

Bona tempo-
ralia còmo-
dato habe-
mus.
Lib. de Cõ-
solat. ad
Marciam
cap. 10.

Li. de Pat.
cap. 7.

Omnes pœ-
næ à Deo au-
thore.

Amos. 3.
Isa. 45.
Hier. 18.
Iona 3.
Eccl. 11.
In Homil.
Quod Deus
non sit au-
thor malorũ.
2. Reg. 16.

Finis calami
tatum.

- enim potest vlllo modo dubium esse, non nisi in bonum nostrum id fieri, damnatis certè, pœnæ in vindictam irrogantur, nobis autem vt dicitur ad emendationem, non ad perditionem eueniunt. Ita Ioseph Patriarcha seipsum, & fratres suos solabatur ostendens Dei voluntatem fuisse non hominum. Hoc autè tanquam certissimum principium apud nos esse debet, vt fecerit canamus cum Dauide: Bonū mihi quia humiliasti me. Oportet ab vtilitate, quæ & in bonos, & in malos exiit, nam mali hoc medicamento purgantur sapissimè, & illuminantur. *Is.* Vexatio dabit intellectum: sic in *Gen.* dixerunt fratres Ioseph, merito hæc patimur quia peccauimus in fratrem nostrum, sic filius prodigus in pressura, & fame positus, ad patrem rediit. Audi *Chrisologum*, Fames reuocat quæ saturitas exulem fecerat, fames illi patrem reddidit, cui copia tulerat non sentire genitorem. Quare, rectè *Bernardus*: Ego (inquit) plagis conscientia meæ nullum iudico accomodatius medicamentum, probris, & contumelijs, non est proinde quod permouear hominibus omni opprobrio dignus, & despectione. *August.* Tu Domine semper aderas misericorditer sequens, & amarissimis aspergens offensionibus omnes illicitas iucunditates meas. Virtus autem bonorum in infirmitate perficitur, & probatur vt aurum in igne. Sicut ouum aquæ falsæ supernatat, dulci vero immergitur: ita deliciarum dulcedo frequenter ad ima deijcit, tribulationum falsedo iustos ad summa eleuat, quod exêplo *Dauidis*, ac *Salomonis* patet, quorum hic delitijs dissolutus est, ille tribulationibus multis eruditus, factus est homo secundum cor Dei. Non ex eo quod omnes pios, ac iustos velit aduersa colerare, & neminem immunè esse. Audi *Paul.* Omnes qui volunt pie viuere in Christo, persecutionem patientur & *Heb.* flagellat autem omnem filium quem recipit. Vnde infert, quod si extra disciplinam estis cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filij, proinde egregie *August.* flagellat (inquit) Deus omnem filium quem recipit, & tu forte exceptus eris. Si exceptus es à passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum] & *Hieron.* Quis Sanctorū sine certamine coronatus est? (& subdit,) ne in immensum volumen extendam, quere, & inuenies, sanctos omnes aduersa perpeffos, solus *Salomon* in delictijs perpetuo fuit, & forsitam ideo corrui.] Quare *Ambros.* non dubitat patientiam tribulationum, vocare, matrem fidelium.] Decimo ab auxilio Dei qui non permittit nos tentari supra id quod possumus, sed facit cum tentatione prouentum vt pos-

Iudith 8.*Gen.* 45.*Psal.* 118.

Vtilitas multiplex.

Is. 24.*Gen.* 42.

Serm. de filio Prodigio.

2. Confess. cap. 2.

Omnes pij aduersis probantur.

Li. de Pass. cap. 5.*Epist. ad Eustach.*

22.

Lib. 1. Ep. 4. in fine.

Auxiliū Dei in aduersis non deest.

vt possimus sustinere, & semper adest afflictis Psal. cum ipso Psal. 90.
 sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Quare
 Dauid, securus clamat. Non timebo millia populi, quoniam
 tu mecum es. Mittit patrocinium Angelorum, & Sanctorum
 Dauid secundum multitudinem dolorum, consolationes tuas Psal. 93.
 lætificant animam meam. & Paul. Superabundo gaudio in omni
 ni tribulatione mea. Vndecimo a temporis breuitate quo du-
 rant. Id enim quod in præsentī est momētaneum ac leue tribu-
 lationis nostræ, supra modum in sublimitate æternū glorię pon-
 dus, operatur in nobis. Hoc autem tanto magis poterit affli-
 ctum animum recreare si ei proponatur, Deum esse nostrum pa-
 trem, pastorem, medicum, defensorem, murum, scutum, refu-
 gium, vmbra culum ab æstu, vnde merito fiducia quædam filio-
 rum nascitur, vt securi omnem sollicitudinem in eum proijcia-
 mus, quoniam ipsi cura est de nobis. Duodecimo A spe futuræ
 mercedis Heb. 12. omnis disciplina in præsentī quidem non vi-
 detur esse gaudij, sed mæroris, postea autem fructum pacatissi-
 mum exercitatis per eam reddet iustitiæ, & non sunt condigne
 passiones huius temporis ad futuram gloriam. Decimotertio
 multum adiumenti præbebunt, si exempla primum Christi Do-
 mini, deinde Sanctorum quædam describantur, & eorum hinc
 tormenta, inde patientia, & mentis tranquillitas oculis subij-
 ciatur; nam comparatione maiorum, quos plurimi pro Chri-
 sto passi sunt cruciatus, nostra videbitur longe minor calami-
 tas, vt Paul. dicebat: Nondum vsque ad sanguinem restitistis,
 Denique nil æque hominem in omnibus aduersis poterit conso-
 lari, quam si cordis nostri amorem in Deum conijciamus, quod
 aurea sententiâ testatur Chrysof. Nihil est inquit tam horri-
 dum, tamque tremendum quod hi qui vel morbo, aut pœnis
 discruciantur non superent si diuino sint amore incensi, ita vt
 neque ignis, neque ferrum, neque inopia, neque languor ali-
 quis, neque mors neque aliud quidpiam huiusmodi graue, aut
 molestum appareat ei, qui hunc sit erga Deum amorem conse-
 quutus.] Debet autem qui aliquem consolari desiderat, non
 durum, non seuerum sese ostendere, sed magis cômiseratione,
 & cõpensione vtī, vt omnes aduertant eū sensu publici, & priua-
 ti mali valde tangi. Ita enim facilius eius qui patitur, dolor le-
 nitur, si sociū sibi cõpatientē habeat, & quasi doloris illius par-
 tem sibi aliquam assumentē, præter quā quod ille amor, qui cõ-
 solando, & cõpatiēdo significatur, afflictū animū facilius exci-
 tat, vt argumētis assensum præstās, amici, cõsolationē admittat.

Genus

Merces futu-
ra.

Heb. 12.

Exempla.

Heb. 12.

Charitas
Dei.

In Hom. de
amore Dei &
tolerant. in
aduers.

Qui patien-
tē vult con-
solari, debet
compati.

IN hoc genere versatur sermo qui in tradendis præceptis est, continens vitæ rectæ agendæ institutionē, & actionum Christianarum disciplinam: eruditionem vocat Paulus & Clemens Alexan. pædagogum his verbis. Quemadmodum enim, ij quorum corpus ægrotat medico, ita quorum æger est animus pædagogo opus habent.] Est vero secundum ipsum pædagogia doctrina diuini cultus, & eruditio ad assequendam veritatis agnitionem, & recta institutio, vitæque agendæ ratio, quæ in cælum deducit.] Et quamuis raro integram, & totam concionem sola præcepta occupent, quia multorum simul præceptorum coaceruatio obrueret potius, quam erudiret auditorem, tamen nulla fere habenda esset concio cui non aliquid de hoc genere intermiseretur, cum in hunc maximè finem totum prædicandi munus sit ordinatum, vt institutio rectè viuendi ac vitæ spiritualis disciplina in Christiana republica perpetuo vigeat. Itaque alia genera concionum ad hoc bene diriguntur, & hoc in quolibet alio locum habet. Siquidem genus didascalicum intellectum docet, & ad praxim disponit: suasio sine adhortatio ad mores, & actiones, ad mandatorum obedientiam tendit: Exornationes item, ac laudes illustrium personarum, & rerum ab eis gestarum, institutiones sunt aliorum vt habeant quod imitentur: Oratio item Consolatoria, raro caret sua institutione, ad moderatè, & fortiter omnia ferenda. Distinguit autem Clemens quadruplicem pædagogicæ appellationem. Est enim (ait) pædagogia, eius qui ducitur, ac discit, & pædagogia eius qui ducit ac docet, & tertio, ipsa deductio, & institutio, & pædagogia, ea quæ docentur præcepta. Iuxta hæc quatuor à Clemente insinuata totidem mihi monenda & adnotanda circa hoc genus occurrunt. Et Primo quod pertinet ad plebem Christianam quæ ducitur, & discit, quis non aduertit quæ sit in Ecclesia Dei necessaria hæc instituendi disciplina, vt merito à Cypriano inter magnos abusus numeretur plebs sine disciplina. Etenim cum omnes disciplina humano ingenio repertæ, quæ solum vitæ huius caducæ commodis seruiunt, licet manu palpari, & oculis videri queant, tamen à quoquam sine instituentis doctrina, nequeunt comprehendi, quam ineptum est credere, vitæ spiritualis ac perfectæ formam à Christo institutam quæ inuisibilis, & occulta est, & non nisi à purissimo

Loco citato.
Quatuor consideranda.

Disciplina plebi quam necessaria.

Lib. 12.
Abusi.

rissimo corde videtur, duce ac præceptore mōstrante viam, non
 indigere? proinde D. Paulus de hac bonæ vitæ institutione,
 agens ait omnia in vobis honestè, & secundum ordinem fiant,
 Vbi Amb. docet honestè agere nihil aliud esse quam secundum
 acceptam disciplinam viuere, & ipsemet Paulus se explicat,
 dum adiungit secundum ordinem, & ad Coloss. Spiritu vobi-
 scum sum gaudens, & videns ordinem vestrum: vbi Cyp. inter-
 pretatur ordinem idest disciplinam morum ordinatam. & ad
 Heb. in disciplina perseuerate, & Paulo inferius subdit, gressus
 rectos facite pedibus vestris, vt non claudicans quis erret, ma-
 gis autem sanetur, & adhuc ad Theff. denunciamus, inquit
 vobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi vt subtra-
 hatis vos ab omni fratre ambulante inordinate; & non secun-
 dum traditionem quam accepistis à nobis. Hæ autem traditio-
 nes sunt quæ Christianæ vitæ continent institutionem necessa-
 riam. Ex quo etiam, Secundum sequitur, quod ad ipsos docto-
 res spectat, si enim tam necessaria hominibus est hæc disciplina,
 vt ducantur, & discant, certè id non potest feri sine opera eo-
 rum qui ducunt, & docent. Quare facile erit Euangelico do-
 ctori agnoscere quam in hoc præcipua sui muneris parte eum
 oporteat strenuam, ac solertem nauare diligentiam, ne sibi ipsi,
 & officio quod sustinet, & Deo, & toti Ecclesiæ desit, sed pro
 suggestu semper Christianis moribus auditores instituat. Ora-
 tor Christianus dux est qui cæteris præit, errantesque in rectum
 iter reuocat, & omnia quasi viam commostrans clamat: hæc
 est via, ambulate in ea, & non declinetis neque ad dexteram,
 neque ad sinistram: Magister morum est, patris familias per-
 sonam agit cui ex munere incumbit non solum Christo filios ge-
 nerare, sed sanctis institutis formatos educare, adultos promo-
 nere. Est item medicus animarum, morborum medicamenta
 sunt diuina præcepta, quæ nisi applicet, merito potest Deus
 verbis Hier. conqueri. Nunquid resina non est in Galaad, aut
 medicus non est ibi, quare ergo non est obducta cicatrix filie
 populi mei? Huius autem magisterij, & cathedræ vsus, quem
 concionatores exercent nunquam defuit in Ecclesia ab ipsis
 post Christum, Apostolorum temporibus, nec vnquam defutu-
 ram speramus Dei prouidentiam in re tanti momenti, tamque
 necessaria. Quamobrem monendi sepe sunt, qui cathedras
 habent vt pro cathedræ dignitate eam doctrinam afferant, non
 quæ prurientes quorundam aures titillet, sed quæ omnium
 corda ædificet, moresque instituat, præcepta Dei explicet, ad
 nor-

1. Cor. 14.
 In 1. ad
 Cor. c. 14.

Col. 2.
 Li. de sing.
 Cler.

Heb. 12.
 2. Theff. 3.

Orator ma-
 xime debet
 instituere.

Hier. 8.
 Magisterij ca-
 thedra sem-
 per in Eccle-
 sia.

ceptu
 ionum
 & Cl.
 enim
 est ani
 miam
 pr
 am ve
 ratio,
 toram
 ul pre
 audito
 quid de
 totum
 endi ac
 tuo vi
 untur,
 dasea
 adhor
 rendit:
 rerum
 e quod
 institua
 mit au
 n. Est
 pæda-
 & in-
 ca hæc
 & ad
 errinet
 aduer-
 iplina,
 r plebs
 ingenio
 unt, li-
 oquam
 m ine-
 t Chri-
 à pu-
 fimo

orator
 magister
 totum

Modus præcepta propo-
nendi duplex.

In lib. de legibus. Item
secundo de nat. Decorū.

Exemplū ex Paulo.
Rom. 13.

Matth. 5.

Locī pro hoc genere qui
sunt.

Exod. 20.

normam diuinæ voluntatis, voluntates cunctorum dirigat & actiones. Et hoc est Tertium à Clemente significatum circa ipsam institutionem, quæ est Christi fidelium pædagogia. In qua illud primo loco animaduersione dignum occurrit, Institutionem, vel præceptum aliquod à Concionatore Dupliciter posse proponi. Aliquando significamus solummodo, & in memoriam reuocamus breuissimè ipsum mandatum, vt si gratia exempli afferam vnā ex legibus duodecim tabularū. Ad diuos aduēto caste, & si quid addendum iudicarem, subijcerem Ciceronis interpretationem, eam intelligi non de corporis solum sed multo magis de animæ ac mentis Castitate. Aliquando potest afferri præceptum non ita nudè, sed additis fundamentis, & rationibus vt omnium animis firmiter hæreat. Ita videmus sæpissimè à sacris scriptoribus factitatum. Sic Paul. pronunciat legem qua superioribus etiam sæcularibus obediendum est, cui ait: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, & statim confirmat autoritate diuina, dicens, non est enim potestas nisi à Deo, Iterum magis corroborans docet, quam hoc sit rationi omnino consentaneum. Quæ autem, ait, à Deo sunt, ordinata sunt. Et quam sit contrarium omnino indecens ac perna dignum. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Ita etiam cum Christus præceptum inimicos diligendi tradit, adhibet argumenta, tum ab autoritate dicentis, vt præcepti ostendat dignitatem. Ego, ait, dico vobis, diligite inimicos vestros &c. tum ex Dei exemplo ad cuius amorem, & obedientiam pronocamur tanquam filij, vt sitis, ait, filij patris vestri, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Rursum à mercede. Si diligitis eos tantum qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Iterum à perfectione quam Christianos decet supra Ethnicos maiorem habere. Si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis, nonne & Ethnici hoc faciunt? Tam vero qui fufius in hoc genere præcepto orationem versari voluerit, poterit argumenta varia desumere ex locis suaforij generis, vt ostendat quam sit obseruatio illius præcepti, rationi omnino consona, quam secundum omne ius, & fas, æquum, & bonum, quam iustum sit vt Creatori creatura subdatur, & domino omnipotenti vilis seruus obediat, vt semper in ore habeat illud, loquere Domine quia audit seruus tuus. Ab autoritate scilicet Dei præcipientis rectè stabilitur mandatum: propterea in Exodo dicitur. Ego sum Dominus Deus tuus, fortis zelotes, non habe-

habebis Deos alienos &c. & repetitur sapius . Audita leges
 meas, Ego Dominus, & hæc dicit Dominus Deus exercituum ,
 & in noua lege Christus sæpe repetit , Ego autem dico vobis ,
 nolite iurare omnino , Ego autem dico vobis, si quis viderit
 mulierem ad concupiscendam eam, iam mechatus est in corde
 suo &c. Præterea sunt alij loci , à gloria Dei , ab ædificatione
 proximatorum , Sic luceat lux vestra corâ hominibus vt videant
 opera vestra bona , & glorificent patrem vestrum . Ab vtili , à
 commodo, a Necessario, à Possibili, a facili, ab auxilio Dei, à
 spe præmiorum, à timore pœnarum, quæ vel obseruatores, vel
 transgressores sequantur . Huc pertinent, hinc pulcherrimæ,
 ac dulcissimæ benedictiones , inde pessimæ horrendæque ma-
 ledictiones , quæ in sacris literis , præsertim verò in Deutero-
 nomio per multa capita , vel promittuntur bonis , vel fulmi-
 nantur in malos . Postremò circa modum proponendi ipsa
 præcepta, illud etiam seruari debet, vt dilucidè, non obscure
 ipsius præcepti vis explicetur, vt intelligatur an obliget ad
 reatum culpæ mortalis, vel sit potius consilium . Nec solum
 hoc, sed praxis item aperiatur in præcepti exequutione ser-
 uanda, vt si dicam honorandos esse parentes , & hanc praxim
 sitam esse in obedientia, reuerentia, & subsidio quod illis de-
 betur à filijs . Tollendæ difficultates, quas Damon obijcere
 consuevit, docenda adiumenta, & remedia, quæ illius manda-
 ti exequutionem expeditiorem, ac faciliorem reddant . Opti-
 ma autem ratio docendi hanc praxim, erit si cum ea institutio-
 ne quæ docetur , exempla etiam Sanctõrum adiungamus qui
 insignes, fuerunt in eo quod nos agendum fugiendumve dici-
 mus, sicut D. Ambros. profitetur se assumpsisse virginem imbuẽ
 dam, exemplis potius, quam præceptis quia qui docet, ait, de-
 bet supra eum qui docetur, excellere, tum etiam amplius pro-
 fici exemplo, quoniam nec difficile, inquit quod iam factum
 est existimatur , & vtile quod probatum , & Religiosum quod
 hereditario quodam paternæ virtutis vsu , in nos est successio-
 ne transfusum .] Quarto loco restat ex Clemente, Quarta præ-
 dagogicæ appellatio, quatenus præcepta ipsa significat : Dices,
 quænam sunt hæc præcepta, quæ vt materia huic generi cõcio-
 num subiiciuntur ? planè amplissima est eorum materia , com-
 prehendit enim præcepta omnia diuina, ac humana, quæ lex na-
 turæ docet, & recta ratio, quicquid moralis philosophia habet
 de virtutibus, de vitijs, de viro bono, de bono ciue, quicquid
 ad Oeconomiam, & Ciuitatis regimen spectat, quicquid est in
 sacris

Matth. 5.

Explicãda di-
 lucide præce-
 pta.

Initio libri fe-
 cundi de
 Virg:

Materia hu-
 ius generis
 institutiui .

facris literis exaratum, in quibus vel sunt præcepta, ut rectè vocari possit liber mandatorum Dei, vel quæ ad hoc ipsum referuntur. Denique omnia quæ ad tres vias Purgatiuam, Illuminatiuam, & Vnitiuam faciunt, quam nos materiam sacrae huius Rhetoricæ supra fecimus, ad hoc genus magis quàm ad alia spectant. Quare oportet Oratorem hanc peculiariter spiritualis vitæ peritiâ rectissimè, & integre callere, ut hos tres actus hierarchicos in Christianam plebem exerceat, instar Angeli in perioris erga inferiores. Exempla horum præceptorum ex tota scriptura passim peti possunt & ex Patribus, ex ipso etiam Clemente Alexandrino què in hoc capite sequuti sumus. Legè secundum eius librum, in quo pædagogus optimis præceptis suos pueros, id est omnes Christianos instruit, & notabis non solum pleraque horum præceptorum exèpla, sed modum etiam proponendi, non nuda, sed adiuncta diuinæ scripturæ autoritate, ac rationibus fulciri, & contrariorum vitiorum indignitate opposita magis elucescere. Afferamus exemplum aliquod ex ipfomet Clemente, Primum præceptum ponit circa vitium, ut alimentum sit ad viuendum, non ad lautitias deliciasque questum, nec nimio studio comparatum, ex quo & sanitas, & iustæ vires corporis constituantur, cuius præcepti fundamentum ponit, quia cum nostrum viuere ex duobus constituatur, scilicet sanitate ac viribus, his prodesse docet alimenti facilitatè, ut quod ad digestionem, & corporis leuitatem sit vtile: Vitur autoritate Antiphanis Delij medici, qui vel vnâ hanc dicebat esse morborum causam, ciborum varietatem: & hæc scripturæ locis confirmat, Ex opposito, id est crapula quæ mala nascantur, aperit. Secundum præceptum ponit circa vini vitium ex Paulo, qui Timotheo modicum vinum concedit, languenti, & ægrotanti stomacho conueniens, cum contra idem Paulus præcipiat ne vino inebriemur propter luxuriam, docetque vinum aqua multa diluendum, ex eo quod aqua, vitæ humanæ sit necessaria, vinum vero modicum sit vtile, vitam autem nostram, ex eo quod necessarium sit, & ex eo quod vtile, consistere, idque etiam ad longiorem vitam conducere. Explicat quantum animæ puritati corporisque sanitati obsit immodicum vinum, præsertim florecente ætate. Eodem modo tractat per plura capita alia vitæ præcepta circa nimiam supellecilem aurum argentique, circa conuiuia, & commestationes, circa mores ridiculos, vel ridendos potius, circa turpiloquium, irrisiones, & contumelias, circa Matrimonium, & alia, quæ facile qui voluerit

1. 2. Pædag.

fit apud pædagogum legere poterit. Nos etiam in tertia parte aliquas peculiare enumerabimus actiones Christiani officij, quæ ad hoc genus institutionum referuntur, vt doceatur populus quomodo erga Deum se gerat, erga proximos, erga se ipsum.

De Concione Funebri. Cap. XVI.

Hoc genus Orationis, mixtum esse solet ex genere Ornatio ac suasio, aliquando etiam Didascalico, nam de mortui virtutes celebrantur. Ad consanguineos, & amicos consolatoria exhibetur oratio, vt defuncti abscessum minus æger ferant, ac dolorem leniant. Accedit exhortatio ad omnes auditores, vt mores eius quem laudamus præ se habeant, & imitentur. Suadentur item vt pro animabus defunctorum ad Deum preces fundant, aliaque pia opera pro Christiana pietate offerant. Nonnunquam etiam in his, doctrinale genus locum habet ad explicandum dogma vel thesimum aliquam. Et quidem encomia olim in funeribus & exequijs crebriora erant, & usus harum funebrium orationum, frequentior quam apud nos, vt patet apud Nazianzenum in aliquot orationibus. Et Ambrosius in exequijs Theodosij, & Valentiniani Imperatorum, nunc autem non videmus huiusmodi orationes ita celebrari, nisi in publicis, ac solennioribus exequijs principum, ac prælatorum, in quibus quatuor illa capita quæ iam tetigi potest sibi Orator proponere, vt & mortui virtutes aliquas insigniores, & res bene gestas, vitamque laudabiliter exactam commendet, & merentibus aliquot consolationis capita suggerat, & viuos ad bene recteque viuendum hortetur, & ad suffragia animabus exhibenda excitet. Poterit etiam satis commodè quod his temporibus solet esse magis in usu, & videtur etiam habere plus gratitatis, & fructus, vt aliquod thema ex scripturis sacris assumatur, quod erudite, ac vtiliter explicetur, vel locus aliquis communis theologicus initio proponatur ad rem faciendam. Gregorius Nazian. in funere patris sui, alloquens præsentem Basilium artificiosè inuitat eum in exordio, vt ipse magis eam funebrem orationem haberet, à quo libentissimè possent qui aderant audire, tria quæ in funeribus tractari possent, primum vt mortuum, prout eius meretur, virtus laudemus, non solum vt puram orationem, instar secundi cuiusdam funebriis muneris, sed etiam vt vitam eius tanquam exemplar ad imitandum alijs

Capita Oratio-
tionum fune-
brium.

Olim oratio-
nes funebres
frequentiores.

Modus tenen-
dus hoc tem-
pore.

Capita fune-
bris orat. ex
Nazian.

Orat. de fide
Resurr.

Theses quæ
tractari pos-
sunt.

Ad consolā-
dum mæro-
rem qui loci.

alijs proponamus. Deinde vt disputatio instituat de vita, & morte, de animæ corporisque coniunctione, ac separatione, de duobus mundis, præsentis labili, ac misero, futuroque beato, & qui nunquam effluit, ad hoc scilicet vt persuadeatur hominibus, primum quidem aspernandum esse, secundo autem mundo vt nos totos addicemus, sic enim fiet, vt eorum qui è vita ante nos discesserunt absentia minus discruciemur, imo lætemur, nobis vero ad illum tanquam portum properandum esse, melioremque esse eorum conditionem qui præcesserunt, quam nostram intelligamus. Postremò viuorum erit consolatio, si defuncti animam, apud Deum pro viuis esse sollicità, ac preces fundere persuasum nobis sit. Ambr. in Oratione de fide resurrectionis ad sepulchrum fratris Satyri habita, hunc communem locum amplificat: Mortem bonam, non esse lugendam tum quia communis sit, & cunctis debita, tum quia huius sæculi ærumnis nos absoluit, tum quia somni specie, vbi ab huius mundi labore quieuerimus vigor nobis viuacior refundatur. Eius generis plures locos communes poteris inuenire, si percurras diuersas in hoc funebri genere orationes Nazianzenis, Ambrosij, Hieronymi, & aliorum ad quorum exemplar, & ipse diuersa tibi argumenta præfigere poteris, qualia sunt, de iustorum morte pretiosa, de differentia mortis bonæ, & malæ, de breuitate ac ærumnis humanæ vitæ, quod iustis optanda sit non timenda mors, de vltimo hominis fine, de duplici statu mundi præsentis, ac futuri, de omnium rerum humanarum contemptu, de vita bene ad bonam mortem instituenda, de particulari iudicio in morte, de statu animæ separata, de periculis vitæ præsentis, quod mortui non pereant, sed Deo viuant, de beatitudine eorum qui in Domino moriuntur, de animæ immortalitate, de bonorum operum certissima retributione, de Purgatorio, de suffragijs quibus animæ iuuari possint, de non differenda pœnitentia, in tempus morbi, Item an mortui apud Christianos lugendi, & qua moderatione. At loci ad laudationem defuncti ex demonstratiuo sumendi sunt, nec deberet esse nimia amplificatio nisi sit pro viro sanctissimo, nec oportet totam vitæ demortui historiam retexere, vt aliqui faciunt, sed virtutes illustriores, & res bene gestas aliquot summam recensere contentus sit; qui ritè tali munere defungi voluerit. Ad consolandos vero mærentium animos, & dolorem temperandum ex Sanctis Patribus enumerabo locos aliquot, vnde peti cõmodè possit consolationis materia, si tamen prius illud mœro-
nuero

nuero non debere consolationem ita esse seueram, ac rigidam, vt moderatum dolorem, ac lachrymas, duriusculè nimis arguat, cum id, & naturæ & Dei voluntati conforme sit, Supra mortuum plora (inquit sapiens) defecit enim lux eius, & subditur, modicum plora super mortuum quoniam requieuit. Bernard. Christus ait, ad tumulum Lazari, nec flentes arguit, nec à fletu prohibuit, insuper & fleuit cum flentibus: fuerunt illæ lachrymæ testes profecto naturæ, non indices diffidentis,] Ac de se ipso propter mortem Charissimi fratris Gerardi, loquens ait, Nec quia percussus ploro, arguo ferientem, sed prouoco pietatem, verba mea dolore sunt plena non tamen murmure.] Imo vt philosophatur Basilius posset multum sanitati obesse, qui violenter lachrymas comprimeret, sicut (inquit) flamma inclusione proprii fumi suffocatur, nam cum egredi nequeat flammam suo ambitu opprimit.] Immoderatum vero luctum, omnes patres reprehendunt ex pluribus locis sicut enim nec comprimi, sic nec exprimi immoderatus lachrymæ, debuerunt. Primus itaque locus, quique plurimum roboris habet est fides, ac spes quam Christiana profitetur religio dicente Paulo. Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, vt nõ contristemini, sicut, & ceteri qui spem non habent, & quæ sequuntur, ex quo loco argumentatur Tertul. Credentes inquit Christi resurrectionem, nostrâ quoque credimus, propter quos ille & obiit, & resurrexit. Ergo cum constet de resurrectione mortuorum vacat dolor mortis, vacat & impatiëntia doloris.] Idem est Chrysostomi argumentum accusans nimios eiulatus, & plangentium clamores. Quænam ait hæc insania? nõne ridebunt gentiles? nonne fabulam putabunt nostram religionem? Dicent nullam esse resurrectionem, illusiones esse omnia Christianorum dogmata, & fallacias putabunt. Si crederent mortuum non esse mortuum, sed ad meliorem vitam translatum, non vtique ipsum tanquam nihil esse deplorarent, non tantas efferrent voces incredulitatis indices, nunquam te amplius videbo.]

Secundus à Dei voluntate, cuius nos imperio cedere necessarium est; præsertim cum quotidie repetamus illud fiat voluntas tua. Sic consolatur Paulam Hieron. de obitu Blefillæ, Bonus, ait, est Deus & omnia quæ facit, bona sint necesse est; mariti orbitas irrogatur, plango quod occidit, sed quia sic placet Domino, æquo animo sustinebo, Vnicus raptus est filius, durum quidem, sed tolerabile, quia sustulit ille qui dederat.]

V Eodem

Ecclesiast.

22.
Serm. 26.
in Cant.

Hom. 4. de
gratiarum
actione.

Spes futuræ
vitæ.
1. Thess. 4.
Lib. de Pa
tientia.

Hom. 61.
in Ioan.

Dei voluntas.

Epist. 25.

Ratio .

Eodem argumento utitur Ambr. de obitu fratris satyri, Qui depositum pignus recepit, nihil interest utrum abiures depositum, an doleas restitutum. An si pecuniam neges culpa est, si hostiam negas, impietas non est? cum pecunię fenerator illudi possit naturę author, & necessitudinis creditor, fraudari non queat. An Dominis ius est, quo voluerint transferre mancipia, Deo nõ est?] Tertius ex beneficio, quod mortuis à Deo collatum est, licet enim eorum absentiam doleamus, debet tamen ipsorum, fœlicitas nostrum lenire dolorẽ. Chryf. Neque enim si tu ami-

Homil. 41.
in 1. ad Co
rinth.

Homil. 6.
& 7. in 1.
Thessal. Vi

de Homil.
33 in 9. c.

Matt. sub
finem .

Orat. de fi
de resurr.
Decori ra
tio .

Hom. 4. de
Grat. actio
ne .

Mors com
munis .

l. 2. Ep. 8.
ad Fausti
num .

Epist. 2.
Cic. 3. Tu
scul. 58.

co ad regnum vocato coronatoque lachrymeris, peccus tunda amicum esse te Coronati; quisquam credet, sed inimicum hostem ficit etiam in illud Pauli. Nolo vos ignorare fratres, utitur similitudine filię quam in matrimonium collocatam a diuite sponso, in longinquam licet regionem ductam, si ibi in rerum omnium abundantia viuentem scires, certẽ non planges, verum dolorem absentię prosperitatis eius fama mitigaret.

Quartus est locus, Dolori, ac ceteris animi affectionibus modum ponendum esse, nam infanię proximus est dolor inordinatus. Restẽ Ambr. cur inquit mœstitiam tuam non ratio potius quam dies leniat? nã quod obliterata est tẽporum series, melius prudentia mitigabit, & Bas. Neque mulieribus ait, neq; viris, permittit decori, & honestatis ratio, vt vel luctum studio affectent, vel immodicis se conficiant lacrymis. item lococitato Lyciorum, ait, esse institutum, ac præceptum, quod viros inbeat muliebrem vestem, induere, si mœrori indulgeant, eo quod mollem, ac effœminatam in viro iudicauerint.]

Quintus sumi poterit ex eo quod mors ex necessitate omnibus sit communis, quam nulli sit concessum effugere, nec aliquo remedio ei possit occurri. Ambr. dum Faustinum consolatur in obitu germanę. Doles (ait) quod dudum florentissima repente occiderit? verum hoc non solum nobis commune est cum hominibus, verum etiam cum Ciuitatibus, terrisq; ipsis est, vbi post enumeratas, plerasque dirutas vrbes, subitotot igitur semirutarum vrbiũ cadauera terrarumque sub eodem conspectu exposita funera, non te admonent vnus, sanã licet, & admirabilis scẽminę decessionem consolabiliorem habendam? præsertim cum illa in perpetuum prostrata atque diruta sint, hæc autem ad tempus erepta nobis, meliorem iam vitam exigat?] Hieron. etiam ad Heliodorum, quem in morte Nepotiani consolatur: ab exemplo argumentum sumit, Ana-

xagora (inquit) semper fuit laudata sententia, cui cum mors filij nunciaretur, dixit, sciebam me genuisse mortalem.

Sextus ab exemplis eorum qui forti animo se gesserunt. Aug. affert exemplum Davidis, Cum adhuc paruulus filius viueret, iugebam dixit David; erat enim spes longiorem vitam impetrandi, at post mortem stultum est lamentationibus animum inundare, Ego ibo ad illum, non ille reuertetur ad me. Ad idem; qui sub lege positus erat suam suorumque tristitiam compefcuit, nos qui sub gratia sumus, qua fronte mortuos nosros gentilium more plangimus?] Orig. exemplo Abrahæ argumentatur, proprium filium mactare iustus est, A te (inquit) non exigitur vt filium alliges, ipse gladium pares, ipse vnicum iugules, proposito saltem ac mente constans esto, si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite, & nō cum tristitia.] Secunda neca etiam brutorum adfert exempla, nam loquens de prædatis, amissisque catulis, ac pullis fere (inquit) cum vestigia Catulorum consecrata sunt, & Syluas peruagata, cum ad cubilia expilata redierint, rabiem intra exiguum tempus extingunt. Aues cum stridore magno, inanes nidos circumfremunt, intra momentum tamen quietæ, volatus suos repetunt.]

Septimus denique ex Dei amore, quem omnium aliarum reum amori, & liberorum, & vxoris, & amicorū preferendum esse nobis statuamus. Matt. qui amat patrem, & matrem plusquam me, non est me dignus, ex quo loco argumentū est. Chryl. Aemulator, ait est Deus, & vult à nobis super omnes adamari, propterea, inquit, & tibi maritum abstulit: propterea, & B. Iob nihil acerbi passus est, cum intempestiuam suorum omnium mortem audiret, eoquod Deum plus amaret, quam illos.] Optimus est hic locus, vt Concionator traducat rem suam à Consolatorio genere ad hortatorium, & persuadere conetur, vt quicquid amoris in eum qui vita defunctus est, habebant, conferant in Christum Dominum, certissimum, ac singularem omnium animarum consolatorem, præsertim si mortui exemplum, & imitatio sanctitatis afferri queat.

Exempla .
Serm. 2. de
Cōf. mort.
cap 5.
2. Reg. 12.

Hom. 8. in
Genes. p. 3.

Libro de
Consol. ad
Martiam
cap. 7.

Amor erga
Deum .

Matt. 10.

Hom. 6. in
c. 4. 1. ad
Thess.

Pro suffragijs defunctorum loci. Cap. XVII.

Spereft vt etiam aliquos locos annotemus, ex quibus materia sumi possit, persuadendi vt defunctorum animas, quæ in purgatorio igne purgantur suffragijs adiuuemus. Primo po-

Humanitatis
laus .

V a test

test proponi quanta sit laus humanitatis, & miserationis quippe quæ ingenita sit naturæ humanæ, per quam homines feceruntur à feris adeoque propria, ut inter alias virtutes humanitatis nomen habeat sola, & merito quia propria hominum, & de hominibus bene meretur propter naturæ humanæ societatem. Deinde per hanc, homines Deo similes sunt, cuius est, & sua, & se ipsum nobis communicare, & patrem esse misericordiarum. Præterea inter virtutes morales excepta religione, præstantissima est ratione obiecti, præstantissimū est etiam opus, in mundum alterum transmittere beneficia, non intercludi morte commercia humanitatis nostræ, non extinguī, raptis morte amicis beuevolentiam. Secundò, cum tam propria sit hominum, humanitas, & misericordia, tanque nobilis, præcipue erga animas purgatorij, est exercenda. Primò propter earum necessitatem, quæ summa est cum sint in maxima inopia, nec possint sibi ipsis subuenire, nec ad nos de de communi lege accedere, & grauissimis afflicentur penis ad satisfactionem, donec purgatæ in cælum auolent. Secundo propter ipsarum meritam, & dignitatem, sunt enim omnes animæ prædestinatæ ad ipsa æternitate, sunt Deo amicæ, & ornatae gratia, atque adeo confirmatæ, & cœlestibus præmijs destinatae, ac potituræ maximo regno, & opulentissimo. Quo igitur animo rex aliquis in dignitate constitutus, ab ijs qui eum nossent, præsertim si sciret ipsum mox recuperaturum regnum omni ope ab omni miseria educeretur; hoc eodem par est, nos pijs defunctorum animabus, liberalibus præsto esse subsidijs. Tertio propter beneficij magnitudinem, si perpendatur quanti sit æstimanda gloria Beatorum, ac visio Dei, quanti faciendæ vel per vnâ horam duntaxat. Quod igitur erit beneficium, si hoc tua perficias opera, ut per plures annos, erepta penes anima cœlestis gloria, perfruatur? Quarto propter beneficij conferendi facilitatem, cum enim dixerimus summum esse Beatitudinis præmium, tantam hanc possumus exigua, & facili opera, & exiguo ut ita dicam sumptu nostro, animabus illis comparare. Quinto propter beneficij etiam amplitudinem, rem enim per gratam facimus, ipsi primū animabus, deinde cœlesti Ciuitati, cuius ciues multiplicamus, & carcere liberamus, habere enim multos ciues, & omnes liberos, & diuites, & beatos ad nobilitatem pertinet ciuitatis. Sexto propter spem mercedis, quamuis animus vere liberalis ad benefaciendum non spe mercedis, sed honestate, ducitur existimans eos non benignos, sed auaros qui beneficia vel

Animæ Purgatorij dignissimæ.

Beneficij amplitudo.

Spes mercedis.

vel permutant, vel fanori locant, tamen gratus accipientis animus inuitat, letioremque facit benignitatem. Quis autem ita gratus ut animæ iam beatæ in quibus agnitio beneficij clarissima, voluntas promptissima, facultas ad remunerandum maxima. Postremo quæ quis facit hæc recipiet; paucis accipito recta in cælum datur ascensus ijs qui in mortuos pij sunt dum viuunt, omnino efficiet Deus ut ubi vita discesserint viuentium pietate fruantur.

De materijs in genere Refutatorio quoque modo tractanda sint. Et primo contra Gentiles, & Mahumetanos. Cap. XVIII.

IN refutationibus occurret aliquando occasio errores, & falsa dogmata tum gentilium, tum Iudæorum, tum demum Hæreticorum; sæpe confutandi, etiam qui inter Christianos irrepunt errores, & inueterati abusus expugnandi, quare cõtra hæc, arma militiæ nostræ in promptu esse debent. Primo loco si agendum sit contra gentiles, doctrina incipienda ab erroribus eorum confutandis, ut olim fecere patres contra eos differentes, & ij primo loco errores premendi, qui euidentissimi erunt, ostendendo, cui error vel vnus admixtus sit, eã nec à Deo, nec rectæ rationi consentaneam legem esse posse, ut si plures Deos asserat, si contra principia legis naturæ aliquid contineat si pugnantia loquatur. Tum tractandæ fidei Christianæ argumenta, & incitamenta credendi. Postremo ipsa explicanda fides, initio ab ijs rebus ducto, quæ minus humanæ mentis captum excedunt, ostendendo quam sit sanctitas Christianæ religionis, & rationi consentanea, & societati humanæ conueniens, utilis, incunda. Quid enim utilius principibus, subditorum obedientia? quid priuatis hominibus fide, & iustitia cõmodius? quid omnibus æque aut incundius, aut opportunius pace, & mutæ lege charitatis? & hæc tamen parua sunt præ ijs, quæ in cælo, quæ in æterna, & bonis omnibus cumulata vita bonos Christianos manent. Dum hæc tractantur, interim duo hæc monita seruanda in vniuersum erunt, Primum ut appareat in moribus docentis virtus, & pietas, & sincera in auditores Charitas, cū modestia, & grauitate coniuncta, absint maledicta, absit contemptio, absint derisiones, & amara scommata, cum his potius cõtrollandæ beneuolentiæ, & excitandæ attentionis adhibenda præfida, & Deo quotidianis precibus, alijsque modis cõmendandæ.

Modus confutandi gentiles.

dum negotium, à quo lumen omne veritatis descendit. Secundo impellendi sunt hi quorum res agitur, vt ea quæ legis naturæ sunt ac ferè vniuersali omnes lumine cognoscunt, præcepta seruent, adhortandique, vt petendo à diuina bonitate lumini insistant, per quod ea quæ reuèrissima & saluberrima sibi futura sint, agnoscant, & amplectantur. Ratione, ac via persimili cum Saracenis, & Mahumetanis agendum est, primo loco aliquot colligenda capita, ex quibus eorum errores manifesti fiunt. Deinde afferenda etiam fundamenta, quibus nostra religio optime innixa est, quia nostræ Religionis confirmatio alienæ sectæ confutatio erit. Illorum infamis secta his modis confutari potest. Primo Mahumetus nulla edidit miracula quibus & ipse à Deo missus probaretur, & eius doctrina à Deo esse appareret, ipsemet testatur se nullo alio miraculo, opus habere, quam quod suum Alcoranum ediderit, nec inficiatur se fuisse imperitum. Adhæc non sanctitate, non sapientia, sicut neque miraculis, sed armis vsus est, ad populos sibi subiiciendos. Secundo mentitur cum dicit suum nomen in Deuteronomio, & in Evangelio olim fuisse: seque vt prophetã à Christo promissum, sed per odium, Christianos eius nomen sustulisse, quod quam sit ridiculum quis non videat? Cur enim ante aduentum Mahumeti, qui post sexcentos à Christi Natiuitate annos venit, nomen eius debuissent eradere potius quam Iudæ, aut Pilati? Et post aduentum honorassent magis, si à Christo fuisset prædictus: præterquam quod ex antiquissimis Euangeliorum codicibus, qui extabant, nostri redargui potuissent. At mendacium quo se à Christo promissum dicit, satis se ipsum prodit, nam se promissum ait cum Dominus Apostolis Spiritum sanctum, & Spiritum veritatis promisit. Atqui cum Apostolis Christus denunciasset, ne Hierosolimis discederent, antequam Spiritum sanctum reciperent; debuissent ad annum sexcentimum viuere, & expectare, scimus tamen paucis post Christi Ascensionem diebus Spiritu veritatis impletos, & mox ad prædicandum Euangelium per totum terrarum Orbem dispersos. Tertio falsa loquitur, & secum apertissimè pugnat ipse. Nam in Alcorano Euangelium laudat, appellans ipsum verum, & rectum, & lucem, Christum etiam vocat verbum veritatis. Quod si ita est, ergo falsa ipse loquitur, negans Trinitatem personarum, & Christum esse filium Dei, eo argumento quod absurdum iudicet Deum Patrem, habere vxorem. Nam Christus qui per eum est Verbum veritatis, mysterium Trinitatis reuelauit, in cuius inuocatione Baptis-

Loci ad confutandam infamem sectam Mahometti.

Mendacia Mahometti.

num, quæ est prima porta Christiani nominis instituit, & se-
 filium Dei sæpius ostendit. Falso itè negat, Christum esse pas-
 sum, sed loco eius dicit aliud apprens corpus fuisse à Iudeis
 cruci affixum, Quæ fuit hæresis Manichæorum, qui docebant
 Christum non veram assumpsisse humanam carnem, sed appa-
 rentem, & tamen Christus ipse sæpe prædixit sese passurum,
 & id ipsum prædixerunt tanto ante prophetæ, ergo aut verbum
 veritatis falsa loquitur, quod repugnat, aut Mahometus verbū
 falsitatis pronunciat, quod verum est. Et quæro si Christus est
 Verbum veritatis, quare non credit Christo dicenti, sine Ba-
 ptismo neminem saluari posse? quare promittit post hanc vitā
 suis Mahometes multitudinem vxorum; cum Verbum verita-
 tis dicat, post hanc vitam fore homines sicut Angelos Dei? Ad-
 damus huic argumento etiam Corollarium, cum Mahometani
 dicant in Christiana lege salutem esse, & Christianos suam le-
 gem seruantes consequuturos salutem, necesse est concedant
 etiam esse veritatem, nam vt cum falso dogmate vera consistat
 religio, & Deus eam probet, ab omni ratione alienum est, quod
 si veritas est in Christiana religione, necesse est sectas omnes
 ab hac alienas, falsas esse, & ipsam Mahometanam superstitio-
 nem detestandam, quia sic docet Christiana religio. Quarto li-
 ber Alcorani quem ipse loco miraculorum esse dicit confusis-
 simus est, & videtur, qui eum dictauit mentis inops fuisse, cum
 sine ordine, sine præceptis ad vitam instituendam sit confarci-
 natus; promittit paradysum post mortem, & fluuios lactis, &
 mellis, & pulcherrimas vxores. Vnde hæc habet cum nec mi-
 raculis, nec vlla ratione probet? & adeo rationi aduersentur,
 vt felicitatem hominis non aliam quam belluarum corpori ser-
 uentium faciant? Quinto Saraceni, & Turcæ sunt homines in-
 genio barbari, ac rudes, non habent literarum studia, non sci-
 entiarum vsum, Princeps Turcarum est tyrannus, occidit fratres
 contra omne ius naturæ, violentia regit, & cæde, ac minis. Imo
 per Mahometem prohibitum est eis ad disputationes, & con-
 gressus descendere, & vetuit ne defenderent legem doctrina,
 & argumentis, sed armis solum, eo quod suæ causæ omnino
 diffideret. Sexto nec mirum videri debet si eorum secta latè
 diffusa sit, tum quia per vim propagata est, & defensa tyranni-
 cè, tum quia libertatem ac viuendi licentiam tradit, præfer-
 timque omni libidinum generi habenas laxat, ideoque inter eos
 maximè sparsa est nationes, quæ sunt in libidines magis effusæ.
 Ad nostram vero confirmandam religionem habemus omnia.

Testimoniū
 Mahometa-
 norū pro no-
 bis: Ad homi-
 nem.

UNIVERSITÄTS-
 BIBLIOTHEK
 PADERBORN

Religionis
nostræ cõfir-
matio, & lo-
ci .

Vide Baron.
in apparatu
ad Annales
Ecclesiast.

Isa. 26.

principia quæ desiderari possunt, vt aliqua Religio à Deo infi-
tuta, & ordinata comprobetur. Primo habemus tot scriptu-
ras veteris testamēti quæ Christum describunt expressè, quæ
& multi Philosophi præsertim Platonici magni fecerūt. Et Ma-
hometus probat affirmatque in eis Christum verè prædictum,
& esse verè Messiam in Hæbreorum lege ac prophetis promif-
sum. Secundo habemus testimonium decem Sybillarum de
quibus Varro philosophus scripsit, earumque nomina, patrias,
& tempora describit, & addit earum libros à Romanis propo-
sitos in loco sacro, & destinatos ab eis Sacerdotes, qui eos cus-
todirent, in quibus multa prophetico spiritu, & magna de
Christo prædicuntur. Tertio habemus expressum S. Ioannis Ba-
ptistæ testimonium, cuius sanctitati non solum Iudei multum
tribuebant, sed etiam ipsi Mahometani, tanquam summum
prophetã eum colunt. Quarto habemus testimonium tot mar-
tyrum qui suo sanguine corroborarunt, quorum constantia
non erat humana. Quinto testimonium virorum doctissimorū,
tum ex Hæbreis, tum ex philosophis gentilibus ad Christum
conuersis ita vt possimus assignare multos in singulis sæculis
sapientissimos, quibus omnino Mahumeti secta destituitur,
eum inter Turcas, & Maurōs vix possit inueniri vnus aliquis
eruditus, imò profitentur armis non rationibus sua se dog-
mata tueri. Sexto accedit adhæc sanctitas, & puritas doctri-
næ Christianæ quæ omne vitium prohibet, & omnes virtu-
tes complectitur, & integerrima tot sanctorum vita, maxi-
mum est testimonium veritati Religionis quod à Deo fit, adeo
vt ipsemet Mahometus dixerit se à Deo, missum, vt mitiorem
aliquem viuendi modum edoceret homines, quod Christiana
lex esset nimis perfecta. Septimo videmus experientia per
Euangelicę legis prædicationem, sublatam è mundo Idolola-
triam, & vnus Dei verum cultum inductum, quod magnum est
argumentum illam esse à Deo. Octauum testimonium est con-
uersio Romani Imperij, cum esset Roma totius orbis Domina,
haberetque viros, & in scientijs eximios, & in armis præstan-
tissimos, & tamen sine armis, sine eloquentia humana, eiecit
Idolis cessit Religioni Catholicæ iuxta vaticinium. Isa. licet
initio Romani Imperatores summa potentia Christianos per-
secuti fuerint, & nil potuerint perficere. Nono victoria omnia
persecutorum, & hostium Christiani nominis, qui post adhibi-
tam omnem artem ac vim contra fidem nostram, tamen deu-
ti sunt, & prostrati, vt dicere possimus illud Esd. 3. super om-
nia

niā vincit veritas, cum Mahumeti lex non habuerit expugna-
tores, sed ipse potius rudes, & barbaras nationes vi & armis
sibi subiecerit, & cum summa tyrannide conseruarit, permit-
teas eis libertatem vitæ laxioris. Hæc de gentilibus .

Contra Iudeos. Cap. XIX.

Non minus cum Hebræorum, apud quos alicubi Concio-
nes habentur,peruicacia desudandum est . Duo etiam,
contra hos, armorum adhibenda sunt genera . Primo afferenda
quæ nos contra ipsos habemus argumenta. Secundo dissoluen-
dæ rationes, & argumenta quibus pertinaciam suam cum sum-
ma obstinatione fouent. Ad primum caput, præter ea quæ con-
tra gentiles; & Mahumeti sectatores allata sunt, quæ etiam
Iudeos urgere maxime possunt, præsertim quod ipsorum scri-
ptis sacris confirmentur, hæc faciunt. Primo vox omnium pro-
phetarum venisse iam Christum apertissime demonstrat, cum
omnia quæ de Messia prædixerint optimè Christo conueniant,
& tempus Messia, quia ablatum erat sceptrum Iudæ, & septua-
ginta hebdomades completæ Danielis, quæ duo tempora etiã
secundum Rabbiorum doctrinam iam cõpleta esse ante mul-
ta sæcula facillimum est demõstrare vt non possint Hæbrei ter-
ginerari, & locus Bethleem, & miracula, & passio, & mors,
& modus quæ tam dilucide vaticinatus est Isaias, vt non futurũ
aliquid tanquam propheta, sed præteritum, tanquam Euan-
gelista, narrare videatur . Secundo adde Ioannis Baptistæ testi-
monium cuius natiuitas admiranda, cuius sanctitas singularis.
Tertio ex Galatino, in Talmud extat traditio quædam a Iudæis
probata, Messiam in fine quarti millenarij ab orbe condito fuis-
se venturum, & duo priora annorum millia vocant inanitatis,
in quibus nulla erat à Deo scripta lex hominibus data, duo alia
vocant legis, post hæc assignant alia duo vsque ad mundi finem
quæ vocant Messia. Iam vero negare non possunt quartum mil-
lenarium expletum esse, quo tempore nos Christiani dicimus
Christum incarnatum, quare oportet necessario dicere vel Mes-
siam venisse, vel falsam esse traditionem quam Hæbræi recepe-
runt. Qui cum videant se in angustias redigi, adiecerunt, de-
buisse quidem Messiam in quarto millenario venire, sed ob pec-
cata gentis Hæbrææ eius aduentum dilatatum esse, quasi vero
Deus non præsciuerit omnia ab æterno, vel ad Iudæos dun-
taxat saluandos promissus fuerit Messias, & nõ ad omnes gen-
tes,

Loci contra
Iudæis per le-
ge Christiana .

Gen. 46.

Dan. 9.

Mich. 5.

Isa. 53.

Li. 4. c. 20.

inoloq. A

tēs, vt scripturā docent. Quod si Hæbræi concedunt propter sua peccata non venisse, possunt etiā desperare aliquando venturum, cum peccata propter quæ differatur, nunquam ipsis facile conijciamus abfuturā vsque ad vltima mundi tempora.

Calamitas Iudeorum.

Quarto magnum argumentum est, ex calamitatibus quas tam diu patiuntur, & ex ruina synagogæ, quæ erat olim Deo tam dilecta hæreditas; iam satis apparet à Deo derelicta, vt non sit inter eos, post tot annorum sæcula, nec propheta qui eos confoletur vt olim, nec sacrificium, nec Dei protectio, nec vlla terrena felicitas, vt lex illa promittebat suis obseruatoribus, sed perpetua captiuitas, in poenam quod verum Messiam noluerunt admittere, imò occiderunt, imò sanguinem illius super se, & super filios suos coram Pilato imprecati sunt. Ipsimet Iudæi videntur etiam nolentes fateri, hanc esse malorum suorum causam, cum in libro Talmud, qui ab ipsis confectus est, circa Christi annum quadringentesimum, diras in Christianos blasphemias euomant, cum tamen non eos Christiani persecuerentur, sed Idololatræ Romani, & nunc nos etiam pro ipsis oramus, sed apertè significant hanc suam in Christianos rabiem, non tam in ipsos, quàm in Christum, quem Christiani colunt esse. Aduertant Iudæi nunquam aliàs similia passos, nam sepè aliàs in angustijs ad Deum clamantes misericordiam impetrarunt, & liberati sunt, nunc post mille, & sexcentos annos, licèt Deum precentur, licèt Idola non colant, vt aliquando fecerunt, licèt legem mordicus defendant, ac Sabbathā, licèt cum alienigenis matrimonia non contrahant, nil tamen opis à Deo experiuntur, argumentum est certum perfidiæ eorum, & derelictos à Deo, quòd Messiam natum obdurato corde nolint recipere.

Prædicatio Apostolorū.

Quintò, ex prædicatione discipulorum Christi, & eorum qui primi fuerunt Christianæ Religionis Prædicatores, aduertere possunt, eos nec deceptos esse, nec voluisse mundum decipere, nam ipsi ad fidem multis miraculis inducti sunt. Quis credat Paulum summo ingenio virum, & in Hebræorum literis eruditissimum, maximum religionis paternæ zelatorem, & acerrimum Christianæ doctrinæ hostem ad Christum sine miraculis adductum? Apostolos non credidisse sine miraculis certum est, sicut & alij plerique viri graues in exordio nascentis Ecclesie Christianæ, miraculis viderunt confirmari doctrinam, & ex literis sacris hebræorum satis, superque veritates agnouerunt. Neque apparet vllum fundamentum quod tales magistri, ac prædicatores mundum voluerint arte aliqua

& fal-

& fallacijs decipere . Certe si id tentare voluissent , alia facillimè potuissent commenta quærere , quæ ad persuadendum , ac decipiendum essent magis accommodata , & nihilominus nudum Euangelium prædicarunt , hoc est res ad credendum arduas , ad operandum difficiles , non clam , vel in pagis rusticorû , seu rudibus populis , sed statim in maximis Ciuitatibus , publicè primum Hierosolimis , vbi aderant viri in sacris literis peritissimi , in Græcia , vbi florentissima philosophorum academiæ vigeant . Romæ , vbi tot grauissimi Senatores , ingenio literisque pollentes , & armis potentissimi dominabantur . Deinde totum orbem , peragrantes , obiecerunt se Regibus , & Imperatoribus , & cuius potestati , nullum quærentes sibi temporalis emolumenti lucrum , sed omnia contemptui habentes , & confirmantes dicta miraculis : quo enim alio modo Idolorum cultores spreto antiquissimo cultu crucifixum amplexati fuissent ? Et tamen perfecerunt Apostoli quod aggressi sunt , & Christiana religio disseminata , & propagata , de toto mundo triumphauit , & Idolorum cultus deperijt , & Hæbreorum cæremoniæ obliteratæ sunt . Adde adhuc , modum , quo primi prædicatores vsi sunt , fuisse simplicem , sine fuce verborum , sine persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis . Nunquam voluerunt admittere neque vllas gentiliū superstitiones , neque aliquas Hæbreorû cæremonias , quod si fecissent videbatur facillimè totus Orbis terrarum Christianam religionem illico secuturus . Sexto ex multis Hæbreorum , qui rei veritate conuicti fidem Christi suscepunt , facillè idem intelligi potest . In principio statim post Christi mortem , & recentem adhuc Christi sanguinem multi conuersi sunt , & postea semper vidimus , & videmus , ad fidem multos accedere , etiam gentes ad Christum conuersas , videntes quod ex scripturis futurum possunt aduertere , quæ , & gentium vocationem crebro prædicat , & Hæbreorum reprobationem . Quare nihil est mirum si multi in sua perdurant obstinatione , cum id etiam propheta doceant , & Iudæorum cæcitatè futuram , & vltimis mundi tēporibus conuertendos expriment . Septimo Iudæi fatentur à Christo facta miracula , negat tamen resurrexisse ; miracula vero ab eo facta ideo affirmant , quod cū esset puer in Aegypto educatus , ibi artem magicam per quam miracula ederet , perfectè didicerit , vel quod optimè sciret pronunciare nomen Dei tetragrammaton , cuius perfectæ pronuntiatio eam virtutem haberet . Corpus autem Christi ab eius discipulis clam sublatum , & absconditum fabulantur esse , ab ip-
fis au-

Conuersio
multorum
Hæbreorû .

Dissoluenda
Hebræorum
argumenta.

sis autem Iudæis diligenter, conquisitum, & inuentum. Quæ quis non videat ridicula esse commenta, & deliramenta, cum Christi miracula omnem ex mundo sustulerint Idololatriam, & ipsam magicam artē? Quis vnquam magus toto orbe, sublato Deorum cultu, potuit adorari? Et cur eius Apostoli, si etiam ipsi arte magica facerent miracula, Christo potius diuinos honores quærerent, quam sibi met ipsis ambirent? At Hebræi, si Corpus Christi sublatum inuenerunt, cur quæso non publice suspenderunt, vt populus fraudem discipulorum Christi resurrectionem prædicantium aduerteret? Secundo loco dicimus dissoluendas esse eorum rationes, & cōmentā, sed quoniam argumentum hoc ex Patribus multi tractarunt, vt Tertullianus & Iustinus, & alij, & apud Theologos scholasticos fermè omnes disputetur, cum de Christi incarnatione agunt, non video onus hoc necessario mihi assumendum esse, nam multa quæ afferunt non impleta nostris temporibus, frivola sunt, cum scripturæ secundum spiritum, & de Ecclesia noua loquantur, non de Iudæis secundum carnem, & bella Melsæ, & arma, & opes spiritualiter intelligantur, facile erit orationem inuenire, & eorum rationes, quas obijciunt nobis, & responsa Patrum, ac Theologorum. Illud ego monerim quod proportionem valere apud alios infideles potest, vbi tractatum est aliquid quod argumentum, & error nervosè, & populariter conuictus est, adhibitis similibus & exemplis, quæ rem ante oculos ponant, admixta etiam oratione morata, & lenibus motibus qui animos auditorum concilient, adhibendos esse motus graues, ponendam ante oculos mortem, æternitatemque eam consequentem, & supplicia nunquam sinem habitura, ad quæ evitanda frustra faciant omnia nisi religionem veram sequantur. Quæ Christiana docet religio optimis argumentis ita innixa esse vt euentiam habeant credibilitatis, vt Theologi loquuntur, & docent, & nullum sit periculum toto ea animo contempleri, sed periculum euidentem, & horrendum, si oblata respiciatur, nullum fore locum excusationis, nullum penitentia, & alio id genus, adhibendo obtestationes, exclamationes per commiserationem, ac pauorem independentium pænarum lacrimas, & quicquid ad emollienda obdurata valet peiora. Si ita agatur atque operā ponat Orator vt ad amorē alliciat auditores, ac propterea eos cum modestia atque obseruantia, & vera caritate tractet, conuictijs, & contumelijs, & omni contemptu abstinentes, sperarem diuina iuuante gratia haud modicè profecturum.

Contra

IN confutatione hæreticorum duo præcipuè attendenda sūt, Primum quibus maximè principijs aduersus eos Romana, & catholica fides, & Ecclesia nitatur. Secundo quis modus, & quæ prudentia tenenda cum ipsis, vt possint aliqui ad antiquā fidem reuocari. Neque est animus in priori capite immorari cum tam multa iam extent doctissimorum virorum volumina, vnde ad confutandas hæreses materia copiosissimè suppetat. Primo habes apud patrem nostrum Edmundum Campianum qui pro Catholica religione, post multos exantlato in Anglia labores gloriosam mortem oppetijt. In breui, sed aureo libello decem rationes quibus magnus ille Christi athleta fretus, ad certamen hæreticos Angliæ prouocat, quæ quidem non tam decem rationes mihi videntur, quam decem munitissima propugnacula, quibus catholica fides stat, & perpetuò stabit inuicta. Sunt autem, Bibliorum sacrorum sacrosancta maiestas, quibus prophanandis impias, ac temerarias manus hæretici iniecerunt. Diuinorum verborum sensus, & interpretationes ab hæreticis eisdem corruptæ, & in peruersissimos sensus distractæ, Ecclesiæ sanctæ, & vniuersitatis per totum orbem diffusæ, antiquissima fides. Patrum sanctissimorum autoritas. Firmamenta certissima quibus sancti Patres nituntur, Tot conciliorū consensus, Antiquissimæ historiæ veritates. Horrenda qua hæretici docent portenta de Deo, Christo, Ecclesia, Sacramentis, & alijs fidei dogmatibus. Sophismata fallacissima eorundem. Denique innumera testimonia, Cæli, Inferni, ac totius Orbis, omniumque temporum, quæ omnia non erudite modo, sed elegantè, & efficaciter proposita videre qui velit poterit. Aureus est etiam Vincentij Lyrinensis libellus. Secundo pro nobis est Antiquitas eorum quæ credimus, nam gratia exempli cultum imaginum fuisse in Ecclesia ante multa sæcula, ne hæretici quidem negare possunt, cum in antiquissimis templis adhuc videantur: ad memorias Martyrum, & Reliquias eorum multa esse facta miracula quanta temeritate quis neget? Certè Augustinus refert miracula à se visa: Præterea Sanctissimi Sacramenti veritatem ita creditam, vt nunc Catholica fides docet volumina Sanctorum Patrum Orientis, Occidentis, ac totius orbis luce clarius testantur, & clamant. Contra verò maximū est principium ad falsitatem dignoscendā, cum aliquid nouum affertur

Edmūdi Campiani decem rationes.

Antiquitas religionis.

l. Confess. 9. c. 7.

*De præscr.
heret. c. 31.*

affertur contra id quod semper vniuersa docuit Ecclesia, siquidem zizania sunt quæ super triticum superseminantur. Audi Tertullian. reuertar (inquit) ad principalitatem veritatis, & posteritatem mendacitati deputandam, ex illius quoque parabolæ patrocínio, quæ bonum semen frumenti à Domino seminati primo constituit, auenarum autem, sterilis feni adulterium, ab inimico Diabolo postea superducitur, propriè enim doctrinarum distinctionem figurat, quia, & alibi verbum Dei seminis similitudo est. Ita ex ipso ordine manifestatur id esse dominicum, & verum quod sit prius traditum, id autem extraneum, & falsum quod sit posterius immisum.] Hæc Tertull. Ego planè his subijcerem per ironiam. O patientissime Christus, qui passus es Ecclesiam tot annos destitutam, & expectasti Lutherum, & Calvinum, aliosq; huius farina, qui illam amplecterentur, & adderem ad eos conuersus, qui estis vos, vnde venistis, vnde vos proripuistis, vbi hæcenus latuistis? Sero venistis, nimis tardè surrexistis, iam olim audiimus quid de Christo, de Ecclesia, de Sacramentis tenere debeamus, non bona res est quod nunc noui contra antiquitatem apparetis, siquidem bonum triticum iam olim, & satum, & natum est.

*Epist. ad
Panmach.
55.*

*Fundamentū
contra hære-
ses nostri tē-
poris.*

Audiamus & Hieronymū. Quisquis es assertor nouorum dogmatum, quæso te vt parcas Romanis auribus, parcas fidei quæ Apostolico ore laudata est cur post quadringentos annos doce re nos niteris quod ante nesciuimus illam senex tenebo fidem quam puer didici.] Tertio optimum principium ad confutandas hæreses nostri temporis, est demonstrare ad regimen Ecclesiæ, concedendum necessario esse vnum visibile caput ad quod confugiendum sit in rebus ad fidem spectantibus, & cui standum in his quæ ad regimen animarum pertinent, idque esse Romanum Pontificem. Cætera omnia prona erunt, si hic primus articulus bene confirmetur. Hoc autem facile est demonstrare, tum ex tradita Sancto Petro potestate, cui totius gregis Christi cura commissa est, tum quia non est credibile Christum Ecclesiæ solum prouidisse pro tam modico tempore. Tum ex perpetua successione Romanorum Pontificum, licet toties fuerit à potentissimis Imperatoribus, & hæreticis impugnata Petri Sedes nunquam tamen expugnata semper stat. Tum ex obedientia quam omnes Sedi Apostolicæ dederunt. Quarto hæretici nullam possunt ostendere nobis autoritatem quare sit eis credendum contra antiquam fidem Christianorum, contra Pa-

*Tilmānus
Bradem.
bach. coll.
sacrarum,
Lib. 7. c. 3.*

trum, & conciliorum decreta. Nam ipsi nulla habent miracula:

la: nisi quod Calvinus voluit quendam Brulzum Genevę susci-
 tare, qui ex conventionē mortuum se fingebat, & viuum occi-
 dit. Non possunt ostendere se à Deo missos immediatè, neque
 à Prelatis cum seipsos ingerant, & à se ipsis loquantur. Quid
 autem tam absurdum, ac arrogans quam in locis scripturæ ob-
 scuris suo iudicio niti? quid tam blasphemum quam quod di-
 cat hæreticus: Ita mihi loquitur Spiritus sanctus, imò verius
 per me loquitur quam per Hieronymū, & Augustinum? Quin-
 to pro nobis est summa concordia doctrinæ catholicæ, & con-
 stantia in omnibus quæ semper Ecclesia credidit in omnibus
 Concilijs generalibus à Sede Romana approbatis, in omnium
 Sanctorum Patrum voluminibus, vbi dogmata fidei tractant.
 Cum inter hæreticos tanta discordia sit & dissensio, vt non so-
 lum in diuersis Ciuitatibus, sed in pagis, in singulis domibus
 alter cum altero pugnet, & vnus idemque quotidie mutet sen-
 tentiam, vt non possit constare quid cras sit crediturus. Quod
 magnum est argumentū fore vt deficiant, sicut tot aliæ interie-
 runt hereses, cum tamen Ecclesia Romana per mille & sexcen-
 tos annos, eadem semper, contra tot hostium grauissima bella
 steterit. Sexto vita eorum qui Hæreses sectantur arguit falsi-
 tatem doctrinæ. Nam scimus Lutherum ideo contra Romanum
 Pontificem arma blasphemix conuertisse, quod dignitatem,
 quam ambitiosè cupiebat non obtinuisset, quam autem fuerit
 turpis, ac sordidus, testatur libellus qui inscribitur fæces Luthe-
 ri. Sunt hæretici dediti crapulæ, ebrietati, pecunias beneficio-
 rum vsurpant, libertatem carnis amant, hæc est causa tot erro-
 rum quos mordicus defendunt, & pertinaciæ quia nolunt præ-
 ceptis arctari. Adde si lubet graue Tertulliani testimonium, *De præscr.*
 Notata sunt (inquit) commercia hæreticorum cum Magis cõ- *har.c.43.*
 pluribus circulatoribus, & Astrologis, cum philosophis curio-
 sitati scilicet deditis, quæ quidem omnia hæreditaria succes-
 sione ad huius temporis hæreticos haud dubiè peruenerunt.
 Et hæc obiter dicta sint. Ad rem magis faceret secundum il-
 lud quod proposui caput, circa prudentiam agendi cum hære-
 ticis. Quod autem dicebamus in principio de gentilibus, &
 de Iudæis iterauimus, hic etiam locum habet. Non enim vllò
 modo debet Catholicus ipsos hæreticos imitari, qui statim ad
 iniurias & scõmata ad irrisiones, & clamores sese conuertunt,
 contra potius vincendum in bono malum. Ita tamen vt licet
 abstinendum sit à personarum iniurijs, errores certè & hære-
 ses summa vi argumentorum debent exterminari, & quanta-
 pote-

poterunt maiori euidentia confutari. In libris quibus catholici eorum calumnijs respondent acutè, simul & eruditè satisfaciendum est, ne ipsi sibi sapientes in sua stultitia videantur, & alij qui legunt hæreticorum scommata in Catholicos, ex nostrorum responsis, ipsorum mendacia apertissimè detegant. Qui inter hæreticos versati sunt diu, melius experientia, & Spiritus sancti vnctione modum agendi didicerunt, quam à me possunt audire: solum ero contentus adijcere obseruationem non meam, sed viri pijsissimi & sapientissimi ex patribus nostris decem qui cum Beato Ignatio prima nostræ societatis fundamenta iecerunt. Is est P. Petrus Faber, qui diu inter hæreticos versatus roganti, Iacobo Laynio nostro secundo Generali quemadmodum quis hæreticis conuertendis cum fructu dare operam possit, capita hæc summa proposuit quæ à me in latinum sermonem ferè ad verbum conuersa sunt.

Modus agendi cum hæreticis ad fructum colligendum in priuatis præsertim colloquijs. Cap. XXI.

Epistola Patris Petri Fabri.

Primo qui opem aliquam nostri temporis hæreticis afferre cupit, omnino id curare debet, vt Charitatem erga eos habeat, ac verè, & ex corde diligat, ac serio studeat omnem ex animo suo cogitationem exuere, rerum quæ illorum apud se valeant existimationem imminuere. Secundo omnino eorum animos sibi conciliet, vt ab ipsis diligatur, quod hoc modo fieri poterit, si familiariter cum eis agat, & cõmunicet in ijs rebus quæ nobis cum ipsis communes esse possunt, abstinendo interim ab omni disputatione, in qua vna pars alteram deprimere videatur, Prius enim communicandum est in his, quæ iuuare possunt amorem, quam in his quæ sententiarum diuersitatem habent. Tertio quoniam hæreticorum secta est filiorum subtractionis in perditionem, & prius bonum pietatis affectum amiserunt quam fidem, oportet eodem ad eorum conuersionem ordine vt, vt prius exordiamur ab his quæ ad pietatem, & bonam conscientiam recuperandam valent; inde transeundum ad ea quæ ad rectè credendum pertinent, contrario modo atque in Ecclesiæ primordijs Patres vtebantur, nam tunc prius fidei dogmata tradebantur, postea veniebant ad operum, quæ ex fide manabant, præceptionem. Quarto itaque qui velit adiuuare ex his aliquem, qui, & male sentit de fidei rebus & est in peruerso statu peccati mortalis, prius agendum esset cum eo vt à

vt d. statu recedat peccati, quam de errore sermo habeatur. Nam facile est vt eum peccato etiam errorem abijciat. Quinto cum hæretici nostri tēporis magis errent circa ea quæ sunt operabilia, quam circa dogmata speculabilia, prius persuadendi sunt vt efficiantur ad opera. Exempli gratia si quis habeat hanc hæresim, Ecclesiam non potuisse quemquam sub pœna peccati mortalis adigere ad officium recitandum, vel audiendum sacrum, huic esset persuadenda Orationum deuotio, & frequentia, nam si ad hoc bene afficiatur, facilè euanescet hæresis. Sexto maximè aduertendum est præcipuos hæreticorum nostri tēporis errores, qui præcipuè sunt contra Ecclesiæ præcepta huic principio inniti, quod adeo se imbecilles ad eorum obseruationem sentiant, vt falso iudicio decepti credant nimis arduam exequutionem eorum esse. quare animandi sunt, & magno spiritu inducendi ad fiduciam, vt intelligant non tantam subesse rebus difficultatem quantam sibi fingunt, vel dæmones suggerunt, quare si quis Spiritus sancti igne incensus ipsimet Luthero persuadere posset, vt pristinum Monachi habitum assumeret, & se ipsum Ecclesiæ subijceret obsequio, sine alijs argumentis, & disputatione omnes hæreses abiuraret. Sexto qui cum Hæreticis posset non alia miscere colloquia, quam de rectè viuendi ratione, de Virtutibus, de Oratione, de Morte, de Inferno, deque alijs huiusmodi rebus, quæ ad vitam rectè insituendam etiam Ethnicorum valent, Is plus esset eis adiumento, quam qui multa eruditione, ac Patrum autoritate, ad eos redarguendos vteretur. Octauo Denique huiusmodi homines, exhortationibus indigent, & admonitionibus ad mores corrigendos, ac timorem, amoremque Dei concipiendum, & bonorum operum desiderium contra ipsorum ariditates, distractiones, indeuotiones, imbecillitates, aliasque misérias quæ non tam in intellectu vigent, neque per prius, quam in eorum affectibus, atque adeo manibus, pedibus, corporibusq; Dominus eos Spiritus sancti virtute, & efficacia moneat qui scit verbum scriptum exterius, non esse satis. Hæc ex P. Petro Fabro.

Finis Libri Quinti.

✠ ALII